זוהר, פרשת מקץ

ספר הזוהר

ספר הזהר, ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

דף קצג עמוד א

ויהי מקץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח ג) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות, האי קרא אתמר, קץ שם לחשך, דא איהו קץ דשמאלא, דאיהו שאט בעלמא, ושאט לעילא, וקיימא קמי קב״ה ואסטי וקטריג על עלמא והא אתמר, ולכל תכלית הוא חוקר, דהא כל עובדוי לאו אינון לטב אלא לשיצאה תדיר ולמעבד כליה בעלמא, אבן אפל וצלמות, דא אבן נגף דבה כשלין חייבין, וקיימא בהאי דאקרי (שם י כב) ארץ עפתה כמו אפל.

תא חזי, אית ארץ חיים לעילא והאי איהו ארץ ישראל, (ד״א ואית ארץ לתתא ונקראת) אפל וצלמות, אפל דנפקא מארץ עפתה, מאי (ס״א ארץ) אבן אפל וצלמות, דא הוא קץ דאיהו מסטרא דחשך, זוהמא דדהבא והא אתמר.

תא חזי, כמה אית לון לבני נשא לאסתכלא בפולחנא דקב״ה, ולאשתדלא באורייתא יממא ולילי, בגין דינדעון ויסתכלון בפולחניה, דהא אורייתא איהי מכרזא בכל יומא קמיה דבר נש, ואמרה (משלי ט ד) מי פתי יסור הנה חסר לב ואמרה לו, והא אוקימנא מלי, וכד בר נש אשתדל באורייתא, ואתדבק בה, זכי לאתתקפא באילנא דחיי, דכתיב (שם ג יח) עץ חיים וגו׳.

ותא חזי כד בר נש אתתקף באילנא דחיי בהאי עלמא, אתתקף ביה לעלמא דאתי, דהא כמה דנשמתין נפקן מהאי עלמא, הכי אתתקנן להו דרגין לעלמא דאתי, תא חזי אילנא דחיי איהו בכמה דרגין מתפרשן דא מן דא, וכלהו חד, דהא באילנא דחיי אית דרגין אלין על אלין, ענפין ועלין וקליפין וגופא דאילנא ושרשין, וכלא הוא אילנא.

כגוונא דא כל מאן דאשתדל באורייתא איהו אתתקן ואתתקף באילנא דחיי, וכל בני דמהימנותא ישראל כלהון מתתקפין באילנא דחיי, וכלהו אחידין באילנא ממש, מנהון בההוא גופא דביה, מנהון אחידן בענפין, מנהון בעלין, מנהון בשרשין, אשתכחו דכלהו אחידן באילנא דחיי, ואינון דמשתדלין באורייתא

דף קצג עמוד ב

כלהו אחידן בגופא דאילנא, ובגין כך מאן דאשתדל באורייתא איהו אחיד בכלא, והא אוקמוה ואתמר.

ויהי מקץ -- מאי ״מקץ״? רבי שמעון אמר, אתר דלית ביה זכירה, ודא הוא קץ דשמאלא, מאי טעמא, בגין דכתיב (בראשית מ יד) כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך, וכי הכי אתחזי ליה ליוסף צדיקא דאיהו אמר כי אם זכרתני אתך, אלא כיון דאסתכל יוסף בחלמיה אמר ודאי חלמא דזכירה איהו, ואיהו טעה בהאי, דהא ביה בקב״ה הוי כלא, ועל דא אתר דהוה ביה נשיו קם קמיה, מה כתיב ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, כיון דאמר ולא זכר שר המשקים, מהו וישכחהו, אלא וישכחהו אתר דאית ביה שכחה, ודא הוא קץ דסטרא דחשך.

שנתים ימים -- מאי ״שנתים ימים״? דתב דרגא לדרגא דאית ביה זכירה, ופרעה חולם והנה עומד על היאר, דא חלמא דיוסף הוה, בגין דכל נהר דיוסף הצדיק איהו, ורזא דא הוי, האי מאן דחמי נהר בחלום חמי שלום, דכתיב (ישעיה סו יב) הנני נוטה אליה כנהר שלום.

ויהי מקץ שנתים רבי חייא פתח ואמר, (משלי כט ד) **מלך במשפט יעמיד ארץ, ואיש תרומות יהרסנה** - תא חזי, כד ברא קב״ה עלמא עלאה, אתקין כלא כדקא יאות, ואפיק נהורין עלאין, מנהרין לכל סטרין, וכלא איהו חד, וברא שמים דלעילא, וארץ דלעילא, לאתתקנא כלהו כחדא, לתועלתא דתתאי. תא חזי, מלך במשפט יעמיד ארץ, מאן מלך, דא קב״ה, במשפט, דא יעקב, דאיהו קיומא דארעא, ועל דא ו׳ אתזן מן ה׳ עלאה, ה׳ תתאה אתזנת מן ו׳ דקיומא דארעא איהו במשפט דהא משפט יעמיד ארץ בכל תקונוי וזן לה. דבר אחר: מלך דא קב״ה, במשפט דא יוסף, יעמיד ארץ דכתיב (בראשית מא נז) וכל הארץ באו מצרימה לשבור אל יוסף, ובגין דקב״ה אתרעי ביה ביעקב, עבד ליה ליוסף שליטא על ארעא.

רבי יוסי אמר, מלך דא יוסף, במשפט יעמיד ארץ דא יעקב, דהא עד לא אתא יעקב למצרים לא הוה קיומא בארעא מגו כפנא, כיון דאתא יעקב למצרים, בזכותיה אסתלק כפנא ואתקיים ארעא. דבר אחר, מלך במשפט יעמיד ארץ, דא דוד מלכא, דכתיב (ש״ב ח יט) ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו, ואיהו קיים ארעא, ובזכותיה קיימא לבתר דנא, ואיש תרומות יהרסנה דא רחבעם.

תא חזי, קב״ה בגיניהון דצדיקיא, אף על גב דפורענותא אתגזר על עלמא, מתעכבא בגיניהון ולא שלטא על עלמא, כל יומוי דדוד מלכא אתקיימא ארעא בגיניה, לבתר דמית אתקיימא בזכותיה, דכתיב (מ״ב כ כו) וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי, כגוונא דא כל יומוי דיעקב וכל יומוי דיוסף לא שלטא פורענותא בעלמא. תא חזי, מלך במשפט יעמיד ארץ דא יוסף, ואיש תרומות יהרסנה דא פרעה, דהא בגין דאקשי לביה לגבי דקב״ה חריב ארעא דמצרים, ובקדמיתא על ידא דיוסף אתקיים ארעא בההוא חלמא דחלם, דכתיב ויהי מקץ שנתים ימים וגו׳:

ויהי מקץ וגו׳. רבי אלעזר פתח ואמר (תהלים יח מז) **חי יהו״ה וברוך צורי וירום אלוהי ישעי** -- אלוהי כתיב בוי״ו, האי קרא אית לאסתכלא ביה, חי יהו״ה, דא חי צדיקא יסודא דעלמא דאקרי חי דעלמין, וברוך צורי, דא הוא דכתיב (שם קמד א) ברוך יהו״ה צורי, ודא עלמא, דאתקיים עליה צדיקא דא. **וירום אלוהי ישעי** -- ״וירום״ דא עלמא עלאה, ״אלוהי״ בוא״ו דא שמים, כד״א (שם קטו טז) השמים שמים ליהו״ה, תא חזי (כד״א) (שם סח כ) ברוך אדנ״י יום יום יעמס לנו, ברוך אדנ״י באל״ף דל״ת נו״ן יו״ד, והאי קרא רזא דחכמתא איהו, יום יום, אלו שנתים ימים, כד״א

דף קצד עמוד א

ויהי מקץ שנתים ימים, ופרעה חולם והנה עומד על היאור, רזא איהו כמה דאתמר דא יוסף, דנהר (ס״א דכל נהר) דא יוסף הצדיק הוא:

והנה מן היאור עולות שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר ותרעינה באחו -- **והנה מן היאור** דהא מנהר דא אתברכאן כל אינון דרגין דלתתא, בגין דההוא נהר דנגיד ונפיק איהו אשקי וזן לכלא, ויוסף איהו נהר לאתברכא כל ארעא דמצרים בגיניה.

ותא חזי ההוא נהר שבע דרגין אתשקיין ואתברכן מניה, ואלין אינון יפות מראה ובריאות בשר, ותרעינה באחו, בחבורא באחוותא, דלא אשתכח בהו פרודא, וכלהו לשבחא קיימין. דהא כל הני דרגין שבע דקאמרן רזא איהו, כד״א (אסתר ב ט) ואת שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך וגו׳, ועל דא שבע פרות יפות מראה, ולקבל דא כתיב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך וגו׳.

רבי יצחק אמר, שבע פרות הטובות דרגין אינון עלאין על אחרנין, ושבע הפרות הרעות דרגין אחרנין דלתתא, אלין מסטרא דקדושה ואלין מסטרא דמסאבא.

שבע השבלים -- רבי יהודה אמר, אלין קדמאי אינון טבין בגין דאינון מסטרא דימינא, דכתיב ביה (בראשית א ד) כי טוב, ואלין בישין אינון לתתא מנייהו, שבע השבלים אינון מסטרא דדכיו, ואלין מסטרא דמסאבו, וכלהו דרגין קיימין אלין על אלין ואלין לקבל אלין, וכלהו קא חמא פרעה בחלמיה.

א״ר ייסא, וכי להההוא חייבא דפרעה אחזיין ליה כל הני, א״ל רבי יהודה, כגוונא דלהון חמא, דכמה דרגין על דרגין אלין לקבל אלין ואלין על אלין, ואיהו חמא באינון דרגין דלתתא, והא תנינן, דהא כמה דאיהו בר נש, הכי אחזיין ליה בחלמיה והכי חמי, ונשמתא הכי סלקת, לאשתמודעא כל חד וחד כפום דרגיה כדקא חזי ליה, ובגין כך פרעה חמא כדקא חזי ליה ולא יתיר:

ויהי מקץ וגו׳. רבי חזקיה פתח ואמר, (קהלת ג א) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, תא חזי כל מה דעבד קב״ה לתתא לכלא שוי זמנא וזמן קצוב, זמן שוי לנהורא ולחשוכא, זמנא שוי לנהורא דשאר עמין דאינון שלטין השתא על עלמא, וזמנא שוי לחשוכא דאיהו גלותא דישראל תחות שלטנותא דלהון, זמנא שוי קב״ה לכלא, בגין כך לכל זמן.

ועת לכל חפץ -- מאי ״ועת לכל חפץ״? זמנא ועדן הוא לכלא, לכל ההוא רעותא דאשתכח לתתא. דבר אחר: **ועת לכל חפץ**-- מאי ״עת״? כדכתיב (תהלים קיט קכו) עת לעשות ליהו״ה הפרו תורתך, וכתיב (ויקרא יז ב) ואל יבא בכל עת אל הקדש, ואיהי דרגא ממנא והא אוקמוה, ובגין כך עת איהו ממנא לכל חפץ תחת השמים, ויהי מקץ שנתים ימים, מסטרא דההוא קץ דחשך חמא פרעה בחלמיה, ומתמן ידע ואתגלי ליה ההוא חלמא:

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים ואת כל חכמיה וגו׳. ותפעם רוחו - מאי ״ותפעם״? רבי יוסי אמר, הא אוקמוה בפרעה כתיב ותפעם, ובנבוכדנצר כתיב (דניאל ב א) ותתפעם, ואוקמוה דהא בפרעה כתיב ותפעם, בגין דהוה ידע חלמא ופשרא לא הוה ידע, אבל נבוכדנצר חמא חלמא וחמא פשרא ואתנשי כלא מניה.

אבל תא חזי ותפעם רוחו, כד״א (שופטים יג כה) לפעמו, דהוה אתי רוחא ואזיל, ואתי ואזיל, ולא הוה מתיישבא עמיה עדיין כדקא יאות, ועל דא כתיב (שם) ותחל רוח יהו״ה לפעמו, דכדין הוה שירותא, אוף הכא רוחיה אתער ביה ואזיל ואתער, ולא הוה מתישבא עמיה למנדע. נבוכדנצר, ותתפעם רוחו, באתערותא הוה אתער על חד תרין, תייבין ואזלין ותייבין, ודא הוא כד״א (ש״א ג י) כפעם בפעם, פעם בהאי

דף קצד עמוד ב

ופעם בהאי, ולא מתישבא דעתיה ורוחיה.

וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים-- אלין חרשין, ואת כל חכמיה, אלין חכימין בטיירא, וכלהו הוו מסתכלן למנדע ולא יכילו לאדבקא. אמר רבי יצחק, אף על גב דאתמר דלא אחזיין ליה לבר נש אלא בההוא דרגא דיליה, שאני למלכים דאחזיין לון מלין עלאין ומשניין מבני נשא אחרנין, כמה דמלכא דרגיה עלאה על כל שאר אחרנין, הכי נמי אחזיאו ליה בדרגא עלאה על כל שאר אחרנין, כד״א את אשר האלהי״ם עושה הראה את פרעה, אבל לשאר בני נשא לא גלי לון קב״ה מה דאיהו עבד, בר לנביאי או לחסידי או לחכימי דרא והא אוקמוה.

תא חזי, כתיב אותי השיב על כני ואותו תלה, מכאן דחלמא אזיל בתר פשרא, השיב על כני, מאן, אלא דא יוסף, ואותו תלה, בההוא פשרא דקא פשר ליה, וכתיב ויהי כאשר פתר לנו כן היה:

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו׳. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קמז יא) **רוצה יהו״ה את יראיו את המיחלים לחסדו** -- כמה קב״ה אתרעי בהו בצדיקיא, בגין דצדיקיא אינון עבדין (שלמא ועבדי) שלמא לעילא ועבדי שלמא לתתא, ואעלין כלה בבעלה, ובגין כך קב״ה אתרעי בהו באינון דדחלין ליה ועבדין רעותיה.

למיחלים לחסדו -- מאן אינון מיחלים לחסדו? הוי אימא אינון דמשתדלי באורייתא בליליא, ואשתתפו בהדי שכינתא, וכד אתי צפרא אינון מחכאן לחסדו, והא אוקמוה, בזמנא דבר נש אשתדל באורייתא בליליא חוטא דחסד אתמשיך עליה ביממא, כדכתיב (שם מב ט) יומם יצוה יהו״ה חסדו ובלילה שירה עמי, מאי טעמא יומם יצוה יהו״ה חסדו, משום דבלילה שירה עמי, ובגין כך רוצה יהו״ה את יראיו כתיב, ולא ביראיו, כמאן דרעי ברעותיה לאחרא, ואתרעי ליה לאתפייסא בהדיה, ובגין כך רוצה יהו״ה את יראיו ולא ביראיו. כגוונא דא יוסף הוה עציב בעציבו דרוחא בעציבו דלבא, דהוה אסיר תמן, כיון דשדר פרעה בגיניה, מה כתיב ויריצוהו אתפייסו ליה, ואהדרו ליה מלין דחדוה, מלין למחדי לבא, בגין דהוה עציב מן בירא, תא חזי בקדמיתא נפל בבירא, בבירא אסתלק לבתר.

רבי שמעון אמר, עד לא אירע ליוסף ההוא עובדא, לא אקרי צדיק, כיון דנטר ההוא ברית קיימא אקרי צדיק, וההוא דרגא דברית קדישא אתעטר בהדיה, ומאן דהוה (עביד) בבור בקדמיתא, אסתלק בהדיה, וכתיב ויריצהו מן הבור, אסתלק מן דא, ואתעטר בבאר מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף -- לקרא ליוסף מבעי ליה, אלא **ויקרא את יוסף**-- דא קב״ה, דכתיב (שם קה יט) עד עת בא דברו אמרת יהו״ה צרפתהו, עד עת בא דברו, הה״ד ויקרא את יוסף, כתיב הכא **ויקרא את יוסף**, וכתיב התם **ויקרא אל משה**.

ויגלח ויחלף שמלותיו-- בגין יקרא דמלכא והא אוקמוה.

רבי אלעזר פתח (שם כג) **ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם** -- תא חזי, דקב״ה מגלגל גלגולין בעלמא, ומקיים אסרין וקיומין, בגין לקיימא קיומא וגזרה דאיהו גזיר, דהא תנן, אלמלא חביבו ורחימו דרחים קב״ה לאבהן, הוה אתחזי לנחתא יעקב למצרים בשלשלי דפרזלא, וברחימו דלהון שלטיה ליוסף בריה, ועבד ליה מלכא דשליטא על כל ארעא, ונחתו כלהו שבטין ביקרא, ויעקב כמלכא.

תא חזי מה כתיב, ויבא ישראל מצרים, ויעקב גר בארץ חם, כיון דכתיב ויבא ישראל מצרים, לא ידענא דיעקב גר בארץ חם, אמאי אצטריך דא, אלא ויבא ישראל מצרים דא קב״ה, ויעקב גר בארץ חם דא יעקב, דהא בגיניה דיעקב ובנוי אתת שכינתא למצרים, וקב״ה גלגל גלגולין,

דף קצה עמוד א

ואחית ליה ליוסף בקדמיתא, דבזכותיה אתקיים ברית בהדיה, ושלטיה על כל ארעא.

מה כתיב, שלח מלך ויתירהו, מושל עמים ויפתחהו, רבי שמעון אמר כתיב (תהלים קמו ז) יהו״ה מתיר אסורים וגו׳ (והא) והכא כתיב שלח מלך ויתירהו, אמאי מושל עמים ויפתחהו, אלא שלח מלך דא קב״ה, מושל עמים דא קב״ה, שלח מלך, מלך עלאה שלח ויתירהו, ומאן איהו דשלח (ליה), דא מלאך הגואל, דאיהו מושל עמים, דאיהו מושל על תתאי, וכלא מעם קב״ה איהו.

ויריצהו-- חסר וא״ו, ומאן איהו דא קב״ה, בגין דהא לית מאן דאסיר ופתח בר קב״ה, דכתיב (איוב יב יד) יסגור על איש ולא יפתח, וכתיב (שם לד כט) והוא ישקיט ומי ירשיע, ויסתר פנים ומי ישורנו, ועל גוי ועל אדם יחד, דהא כלא ביה, וכתיב (דניאל ד לב) וכמצביה עבד בחיל שמיא ודיירי ארעא, ולא

איתי די ימחא בידיה ויאמר ליה מה עבדת, ובגין כך כתיב ויריצהו מן הבור וגו׳, מאי ויריצהו, כמה דאת אמר (איוב לג כו) יעתר אל אלוה וירצהו, כגוונא דא ויריצהו מן הבור, ולבתר ויבא אל פרעה. דבר אחר: ויריצהו, דאמשיך עליה חוטא דחסד, למיהב ליה חנא קמיה דפרעה, (מה כתיב) אלהי״ם יענה את שלום פרעה, בגין לאקדמא ליה שלום ולמפתח בשלום.

רבי אבא אמר, תא חזי בההוא רשע דפרעה דאיהו אמר (שמות ה ב) לא ידעתי את יהו״ה, ופרעה חכים הוה מכל חרשוי, אלא ודאי שמא דאלהי״ם הוה ידע, דהא כתיב הנמצא כזה איש אשר רוח אלהי״ם בו, ובגין דמשה לא אתא לגביה אלא בשמא דיהו״ה ולא בשמא דאלהי״ם, ודא הוה קשיא קמיה מכלא, דאיהו הוה ידע דהא שמא דאלהי״ם שליט בארעא, ובשמא דיהו״ה לא הוה ידע, ועל דא קשיא קמיה שמא דא. ודא הוא דכתיב (שם ט יב) ויחזק יהו״ה את לב פרעה, דמלה דא הוה אתקיף לביה ואקשי ליה, ועל דא משה לא אודע ליה מלה דשמא אחרא, אלא שמא דיהו״ה בלחודוי ואוקמוה.

פתח ואמר (תהלים קיג ה) **מי כיהו״ה אלהינ״ו המגביהי לשבת וגו׳** -- מי כיהו״ה אלהינ״ו המגביהי לשבת, דאסתלק מעל כורסיה יקריה (ס״א על כורסי יקריה לעילא) ולא אתגלי לתתא, דבשעתא דלא אשתכחו זכאין בעלמא, הא איהו אסתלק מנייהו ולא אתגלי להו, המשפילי לראות, בשעתא דאינון זכאין אשתכחו בעלמא, קב״ה נחית בדרגוי לקבלהון דתתאי, לאשגחא על עלמא לאוטבא להו, דהא כד זכאין לא אשתכחו בעלמא, איהו אסתלק ואסתיר אנפין מנייהו ולא אשגח עלייהו, בגין דצדיקייא אינון יסודא וקיומא דעלמא, דכתיב (משלי י כה) וצדיק יסוד עולם. ועל דא קב״ה לא גלי שמיה קדישא בר לישראל בלחודוי, דאינון חולק עדביה ואחסנתיה, ועלמא פליג ליה קב״ה לממנן תריסין, והא אתמר דכתיב (דברים לב ח) בהנחל עליון גוים וגו׳, וכתיב (שם ט) כי חלק יהו״ה עמו יעקב חבל נחלתו.

רבי חייא ורבי יוסי הוו אזלי בארחא, אמר רבי יוסי לרבי חייא, תוהנא על האי דקאמר שלמה, דכל מלוי (מלין) סתימין ולא אתיידעון, דהא קהלת סתים (מלין) סתימין, פתח ואמר, (קהלת א ח) כל הדברים יגעים, לא יוכל איש לדבר, לא תשבע עין לראות, ולא תמלא אזן משמוע, כל הדברים יגעים, וכי כל הדברים יגעים אינון למללא, דקאמר לא יוכל איש לדבר, לא תשבע עין לראות ולא תמלא אזן משמוע, מאי טעמא אלין. אלא בגין דתרין מנהון ואינון עיינין ואודנין לא קיימין ברשותיה דבר נש, ופומא איהו ברשותיה, וכל (מה) אלין תלת לא יכלין לאשלמא כלא ולאדבקא כלא.

אמר רבי חייא, הכי הוא, דדבורא דבר נש לא יכיל למללא, ועיינין למחמי, ואודנין למשמע, ואין כל חדש תחת השמש, ותא חזי, אפילו בריין וקסטורין דעבד קב״ה תחת השמש, לא יכלין למללא כל מלין דעלמא, ועינא לא יכיל

דף קצה עמוד ב

למשלט ולמחמי ואודנא למשמע, ובגין כך שלמה דהוה ידע כל מלה הוה אמר דא. ותא חזי, כל עובדין דעלמא בכמה קסטרין תליין, וכל בני עלמא לא ידעין ולא משגיחין על מה קיימי בעלמא, ואפילו שלמה מלכא דהוה חכים מכל בני עלמא, לא יכיל לקיימא בהו.

פתח ואמר, (קהלת ג יא) **את הכל עשה יפה בעתו, גם את העולם נתן בלבם, מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהי״ם וגו׳** -- תא חזי, זכאין אינון דמשתדלי באורייתא, וידעי לאסתכלא ברוחא (ס״א ברזא) דחכמתא, את הכל עשה יפה בעתו, כל עובדין דעבד קב״ה בעלמא, בכל עובדא ועובדא איתדרגא ממנא על ההוא עובדא בעלמא הן לטב הן לביש, מנהון דרגין לימינא, ומנהון דרגין לשמאלא. אזיל בר נש לימינא ההוא עובדא דעביד, ההוא דרגא ממנא (ס״א דימינא) להההוא סטרא, ועביד ליה סיועא, וכמה אינון דמסייעי ליה, אזל בר נש לשמאלא ועביד עובדוי, ההוא עובדא דעביד ממנא (ס״א דרגא דשמאלא) איהו להההוא סטרא, וקא מקטרג ליה ואוביל ליה להההוא סטרא ואסטי ליה. ובגין כך ההוא עובדא דעביד בר נש כדקא חזי, ההוא ממנא דסטר ימינא קא מסייע ליה, ודא הוא בעתו, יפה בעתו, דההוא עובדא מתקשרא בעתו כדקא חזי ליה.

גם את העולם נתן בלבם-- כל עלמא וכל עובדוי דעלמא לאו אינון אלא ברעותא דלבא, כד סליק ברעותא (דלבא, וכד סליק ברעותא) דבר נש, זכאין אינון צדיקיא דאמשיכו עובדין טבין, לאוטבא לון ולכל עלמא, ואינון ידעין לאתדבקא בעת שלום, ובחילא דצדקה דעבדין לתתא, אינון משכין להההוא דרגא דאקרי כל, לאנהרא בעתו.

ווי לון לחייביא דלא ידעין עת דההוא עובדא, ולא משגיחין למעבד עובדיהון בעלמא על תקונא דאצטריך ליה לעלמא, ולאתקנא עובדא בההוא דרגא דאתחזי ליה, מאי טעמא, בגין דלא ידעין. ועל דא אתייהב כלא ברעותהון דבני נשא, דכתיב מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהי״ם מראש ועד סוף, ובגין כך דאינון עובדין לא אתעבידו לאתקנא בדרגייהו כדקחזי, דיתכליל עובדא דא בדרגא דא, דלאו כתקונא אלא כפום רעותא דבר נש, מה כתיב בתריה, ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו, ידעתי כי אין טוב בם, באינון עובדין דלא אתעבידו כדקא

יאות, כי אם לשמוח בכל מה דייתי עלוי, ולמיהב הודאה לקב״ה, ולעשות טוב בחייו. דהא אי ההוא עובדא גרים ליה בישא, בגין ההוא דרגא דקא ממנא עלוי, אית ליה למחדי ביה ולאודאה עליה, דאיהו גרים ליה לנפשיה, ואיהו אזיל בלא ידיעא כציפרא דא בגו קוסטירא.

וכל דא מנלן, דכתיב (שם ט יב) כי גם לא ידע האדם את עתו, כדגים שנאחזים במצודה רעה, וכצפרים האחוזות בפח, כהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום, כי גם לא ידע האדם את עתו, מאי עתו, עתו דההוא עובדא דקא עביד, כמה דאת אמר, את הכל עשה יפה בעתו, ובגין כך אינון כצפרים האחוזות בפח, ובגין כך זכאין אינון דמשתדלי באורייתא וידעי ארחוי ושבילוי דאורייתא דמלכא עלאה, למהך בה בארח קשוט.

ותא חזי, לעולם אל יפתח בר נש פומיה לביש, דאיהו לא ידע מאן נטיל ההיא מלה, וכד לא ידע בר נש אתכשל בה, וצדיקיא כד פתחי פומייהו כלהו שלם, תא חזי יוסף כד שרא למללא לפרעה, מה כתיב אלהי״ם יענה את שלום פרעה, אמר רבי יהודה, הא אתמר דקב״ה חס על שלמא דמלכותא, כד״א (שמות ו יג) ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים,

דף קצו עמוד א

ואוקמוה.

רבי חייא אמר, פרעה בעא לנסאה ליה ליוסף, ואחליף ליה חלמא, ויוסף בגין דהוה ידע דרגין, אסתכל בכל מלה ומלה, ואמר כך חמיתא כל מלה ומלה כדקא חזי, הה״ד ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהי״ם אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך, אחרי הודיע אלהי״ם, אחרי הוית, בההיא שעתא דחלמית חלמא תמן הוית שכיח, ובגין כך אמר (ס״א אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פשריה) את כל זאת ידעת חלמא היך הוה, וידעת פשריה.

א״ר יצחק, אי הכי יוסף אמר כלא חלמא ופשרא, כדניאל דאמר חלמא ופשריה, א״ל לאו האי כהאי, (ז״ח ל״ג דהא) יוסף אסתכל מגו מלולא דפרעה דהוה אמר בדרגין ידיען, וחמא ליה דקא טעה, ואמר ליה לאו הכי אלא הכי הוא, בגין דדרגין כסדרן אתיין, אבל דניאל לא אסתכל מגו מלולא דנבוכדנצר כלום, (דלא) וכולא קאמר ליה חלמא ופשריה, מה כתיב בדניאל (דניאל ב יט) אדין לדניאל בחזוא די ליליא רזא גלי, בחזוא די ליליא, מאן חזוא די ליליא, דא גבריאל דאיהו חזוא, חיזו מן חיזו.

תא חזי מה כתיב (יחזקאל מג ב) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים, וקולו כקול מים רבים, והארץ האירה מכבודו, מה כתיב בתריה, וכמראה המראה אשר ראיתי, כמראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר, ומראות כמראה אשר ראיתי על נהר כבר, ואפול על פני, כל אלין מראות אינון שית, דאינון מראות, וחיזו דחזוא חיזו אית ליה. לאתחזאה ביה גוונין דלעילא, ואתחזון בההוא חיזו, ואית חיזו לחיזו, וחיזו לחיזו דא על דא, וכלהו קיימין בדרגין ידיען, ושלטי, ואקרון חיזו דליליא, ובהו מתפרשין כל חלמין דעלמא, ואלין אינון כגוונא דלעילא עלייהו.

ובגין כך, דניאל בחזוא דליליא רזא גלי, אתגלי לא כתיב, אלא רזא גלי, חד מאלין דרגין גלי ליה ההוא חלמא ופשריה. אבל יוסף מגו מלוי דפרעה אסתכל בדרגין עלאין וקאמר.

ובגין כך פקדיה על כל ארעא דמצרים, בגין דקב״ה מדיליה דיוסף קא יהיב ליה, פומא דלא נשק לעבירה, כתיב ועל פיך ישק כל עמי, ידא דלא קריב לעבירה, כתיב ויתן אותה על יד יוסף, צואר דלא קריב לעבירה, כתיב וישם רביד הזהב על צוארו, גופא דלא קריב לעבירה, וילבש אותו בגדי שש, רגל דלא רכיב לעבירה, כתיב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו, המחשבה דלא חשב, נקרא נבון וחכם, לב שלא הרהר, ויקראו לפניו אברך, וכלא מדיליה נטל.

מה כתיב, **ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים** -- אמר רבי חזקיה, מאי טעמא ויעבור בכל ארץ מצרים, בגין לשלטאה, דמכרזי קמיה הכי, ובגין למכנש עבורא בכל אתר ואתר, רבי אלעזר אמר, כנש יוסף עיבור בכל אתר, בגין דלא יתרקב.

אמר רבי שמעון, כל מה דעבד קב״ה כלא איהו לגלגלא גלגולין בגין דבעי לקיימא קיומא, תא חזי, כד ברא קב״ה עלמא, אייתי כל מה דאצטריך עלמא בקדמיתא, ולבתר אייתי ליה לבר נש לעלמא, ואשכח מזונא. (ז״ח ל״ג תא חזי) כגוונא דא קב״ה אמר לאברהם (בראשית טו יד) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו׳, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כד אתא יוסף לארעא דמצרים לא אשתכח בה רכוש גדול, גלגל גלגולין ואייתי כפנא על עלמא, וכל עלמא הוו מייתין כספא ודהבא למצרים, ואתמלי כל ארעא דמצרים כספא ודהבא, לבתר דאתתקן כלא ברכוש גדול, אייתי יעקב למצרים, דהכי ארחי דקב״ה, בקדמיתא ברי (ס״א אקדים) אסוותא ולבתר מחי, כך בקדמיתא אתקין רכוש גדול, ולבתר

דף קצו עמוד ב

אייתי לון לגלותא, ועל דא גלגל גלגולין ואייתי כפנא על כל עלמא, בגין דליהוין מייתין כספא ודהבא כל עלמא למצרים.

תא חזי, בגין כך יוסף דאיהו צדיק איהו גרים עותרא כספא ודהבא לנטלא ישראל, כדכתיב (תהלים קה לז) ויוציאם בכסף וזהב, ואין בשבטיו כושל, ומן ידא דצדיק אתא דא לישראל, וכלא למזכי לון לעלמא דאתי.

פתח ואמר, (קהלת ט ט) **ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו׳** -- תא חזי האי קרא ברזא עלאה איהו ואוקמוה, ראה חיים, אלין חיין דעלמא דאתי, דזכאה הוא בר נש דזכי ביה כדקא יאות, עם אשה אשר אהבת, דא כנסת ישראל, בגין דבה כתיב אהבה, דכתיב (ירמיה לא ג) ואהבת עולם אהבתיך, אימתי בשעתא דסטרא דימינא אחיד בה, דכתיב (שם) על כן משכתיך חסד.

כל ימי חיי הבלך-- בגין דאיהי אתקשרת בחיים, ואיהי עולם דחיין שריין ביה, דהא עלמא דא לא שריין ביה חיים, בגין דאינון תחת השמש, ולא מטאן הכא אינון נהורין דההוא שמשא, ואסתלקו מעלמא מיומא דאתחריב בי מקדשא, דכתיב (ישעיה יג י) חשך השמש בצאתו וגו׳, מאי חשך השמש, דסליק נהוריה ולא נהיר, כד״א (שם נז א) הצדיק אבד וגו׳.

כי הוא חלקך בחיים-- דא הוא שמשא בסיהרא, ובעינן למיעל סיהרא בשמשא, ושמשא בסיהרא, דלא לאפרשא לון, ודא הוא חולקא דבר נש למיעל בהו לעלמא דאתי.

מה כתיב בתריה, (קהלת ט י) **כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה** -- האי קרא אית לאסתכלא ביה, כל אשר תמצא ידך לעשות, וכי הותרה רצועה למעבד בר נש כל מה דיכיל, אלא לעשות בכחך כתיב, מאי בכחך, דא נשמתיה דבר נש, דאיהי חילא דבר נש למזכי בה לעלמא דין ולעלמא דאתי. דבר אחר: **בכחך**-- דא היא אשה דקאמרן, דאיהי חילא לאתתקפא בה בעלמא דין ובעלמא דאתי, ובעי בר נש למזכי בה בהאי עלמא בהאי חילא, בגין דיתתקף בה בההוא עלמא, מאי טעמא, בגין דלבתר דיפוק בר נש מהאי עלמא, לית ביה חילא למעבד מידי, ולומר השתא מכאן ולהלאה אעביד עובדין טבין, דודאי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר וגו׳, אי לא זכי בר נש בהאי עלמא, לא יזכי ביה לבתר בההוא עלמא, ואוקמוה מאן דלא אתקין זוודין למיהך מהאי עלמא, לא ייכול בההוא עלמא, ואית עובדין טבין דעביד בר נש בהאי עלמא דייכול מנייהו הכא, וכלא אשתאר לעלמא דאתי ולאתזנא מנייהו.

תא חזי, יוסף זכה בהאי עלמא וזכה בעלמא דאתי, בגין דבעא לאתאחדא באשה יראת יהו״ה, כמה דאת אמר (בראשית לט ט) וחטאתי לאלהי״ם, ובגין כך זכה למשלט בהאי עלמא, וזכה לון לישראל.

מה כתיב (שם מז יד) **וילקט יוסף את כל הכסף**, והכי אתחזי, דהא ההוא נהר דנגיד ונפיק איהו לקיט כלא, וכל עותרא ביה קיימא, ודא היא רזא דכתיב (שם א יז) ויתן אותם אלהי״ם ברקיע השמים, וכלא איהו כדקא יאות, דודאי יוסף בעי למשלט על מלכותא. ותא חזי, כתיב **וירכב אותו במרכבת המשנה**, מאן מרכבת המשנה, קב״ה עביד ליה לצדיק שליטא, בגין דהא מניה אתזן עלמא, ואצטריך לאתזנא, וקב״ה אית ליה רתיכא עלאה, ואית ליה רתיכא תתאה, רתיכא תתאה איהי מרכבת המשנה, ויוסף צדיק אקרי, וליה אתחזי למהוי רכיב על מרכבת המשנה אשר לו לקב״ה, וכלא איהו ברזא למהוי כגוונא דלעילא:

תא חזי **ויקראו לפניו אברך** -- מאי אברך? קשירו, דאתקשר שמשא בסיהרא, וכלא כרעין לקבל אתר דא, ונתון אותו על כל עלמא, וכלהו אודן לגביה,

דף קצז עמוד א

ובגין דא כלא ברזא עלאה איהו.

תא חזי, קב״ה עבד מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, וכלא דא כגוונא דא, וכל מה דאתעביד בארעא, קיימא קמי קב״ה בקדמיתא. תא חזי, מלכותא קדישא לא קביל מלכותא שלימתא עד דאתחבר באבהן, בגין דקב״ה עבד לה למלכו עלאה לאתנהרא מרזא דאבהן, וכד יוסף הצדיק נחת למצרים בקדמיתא, איהו משיך לה לשכינתא לבתר עמיה, דהא שכינתא לא אזלא אלא בתרא דצדיק, ובגין כך אתמשך יוסף למצרים בקדמיתא, ונטיל כל עותרא דעלמא כדקא יאות, ולבתר נחתת שכינתא למצרים וכלהו שבטין בהדה. ובגיני כך יוסף דנטר ליה לברית, זכה לאתעטרא באתריה, וזכה למלכותא דלעילא, ולמלכותא דלתתא, ועל דא כל מאן דנטר ברית קדישא כאילו קיים אורייתא קדישא כולה, דהא ברית שקיל ככל אורייתא:

וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ויאמר יעקב לבניו וגו׳. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב א) **משא דבר יהו״ה על ישראל נאם יהו״ה, נוטה שמים ויוסד ארץ, ויוצר רוח אדם בקרבו** -- האי קרא אית לאסתכלא ביה, משא דבר יהו״ה, בכל הני אתר דקאמר משא, משא אמאי, אלא בכל אתר דאיהו על דינא דשאר עמין ואמר משא, לטב, בכל אתר דאיהו על ישראל ואמר משא, לביש. בכל אתר דאיהו על דינא דשאר עמין לטב, בגין דמשא מטולא איהו, כביכול מטולא איהו עליה דקב״ה שלום דעמין עכו״ם, וכד אתגזר דינא עלייהו מעבר מניה ההוא מטולא דאיהו סביל עלייהו, בכל אתר דדינא אתגזר עלייהו דישראל ואמר משא, כביכול מטולא איהו עליה דקב״ה, ובגין כך משא, מהאי גיסא ומהאי גיסא מטולא איהו. כיון דאמר נוטה שמים ויוסד ארץ, אמאי אצטריך ויוצר רוח אדם בקרבו, וכי לא הוינא ידעי דאיהו יוצר רוח אדם, אלא לאחזאה דרגא ידיעא דכל רוחין ונשמתין דעלמא בההוא דרגא קיימין.

רבי שמעון אמר, האי קרא קשיא, אי אמר ויוצר רוח אדם ולא יתיר יאות, אבל בקרבו מהו, אלא רזא איהו בתרין סטרין, דהא מההוא נהר דנגיד ונפיק, מתמן נפקי ופרחי נשמתין כלהו, ואתכנישו באתר חד, וההוא דרגא איהו יוצר רוח אדם בקרבו, והאי כאתתא דאתעברא מן דכורא, וההוא ולדא צרת לה במעהא, עד דאצטייר כלא בציורא שלימו במעהא, כך ויוצר רוח אדם בקרבו, בקרבו קיימא, עד דאתברי בר נש בעלמא ויהב ליה.

דבר אחר: **ויוצר רוח אדם בקרבו**-- בקרבו דאדם ממש, (ז״ח ל״ג מאי טעמא) בגין דכד אתברי בר נש וקב״ה יהב ליה נשמתיה ונפיק לאוירא דעלמא, ההוא רוחא דבגויה לא אשכח גופא לאתפשטא בגויה, וקיימא בסטרא חד בגויה, וכד בר נש אתפשט גופיה, ההוא רוחא אתפשט ויהיב ביה חילא, וכן כגוונא דגופא אתרבי, הכי רוחא יהיב חילא ביה לאתתקפא בר נש בהדיה, ובגין כך יוצר רוח אדם בקרבו ממש.

ואי תימא יוצר רוח אדם מהו, בגין דההוא רוחא אצטריך חילא דלעילא יתיר לאסתייעא בהדיה, ועל דא קב״ה איהו יוצר רוח אדם בקרבו, ויהיב ליה סיועא בבר נש. תא חזי, כד ההוא רוחא אצטריך סיועא, כגוונא דאיהו ההוא בר נש, וכגוונא דההוא גופא אתתקן, הכי נמי ההוא רוחא מתקנין ליה, ואוספין ליה רוחא לאתתקנא, ודא הוא יוצר רוח אדם בקרבו.

ותא חזי, כיון דאתאביד יוסף מאבוי, יעקב אביד ההוא תוספת רוחא דהוה ליה, ואסתלקת מניה שכינתא, לבתר מה כתיב (בראשית מה כז) ותחי רוח יעקב אביהם, וכי עד השתא

דף קצז עמוד ב

מית הוה, אלא ההוא תוספת רוחא ושכינתא אסתלק מניה ולא הוה בגויה, בגין דעצבונא דהוה ביה גרמא ליה, (גרמא ליה הא), דלא הוה רוחיה בקיומיה, ובגין כך ותחי רוח יעקב אביהם. והכא כתיב וירא יעקב, דעד כען לא אתבשר, מנא הוה ידע, אלא וירא יעקב, דחמא לכל דיירי ארעא דאזלי למצרים ומייתן עבורא, הה״ד וירא יעקב.

רבי יצחק אמר, תא חזי, דוד מלכא זכה לאתחברא באבהן, וירית דוכתיה בגווייהו, הה״ד (תהלים קיח כב) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

(מאמר הבא נדפס בפרשת וארא דף לא ע״א א) רבי ייסא ורבי חזקיה הוו אזלי מקפוטקיא ללוד, והוה עמהון חד יודאי, במטול דקפטירא דחמרא, עד דהוו אזלי, אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, אפתח פומך ואימא חד מלה מאינון מילי מעלייתא דאורייתא, דאת אמר בכל יומא קמי בוצינא קדישא, פתח ואמר (משלי ג יז) **דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום**; ״דרכיה דרכי נעם״-- אלין ארחין דאורייתא, דמאן דאזיל באורחי דאורייתא קב״ה אשרי עליה נעימותא דשכינתא, די לא תעדי מניה לעלמין; ״וכל נתיבותיה שלום״-- דכלהו נתיבין דאורייתא כלהו שלם, שלם ליה לעילא, שלם ליה לתתא, שלם ליה בעלמא דין, שלם ליה בעלמא דאתי.

אמר ההוא יודאי, אסתרא בקיסטרא בהאי קרא אשתכח, אמרו ליה מנין לך, אמר לון מאבא שמענא, ואוליפנא הכא בהאי קרא מלה. פתח ואמר, האי קרא בתרין גוונין איהו, ובתרין סטרין, קרי ביה דרכים, וקרי ביה נתיבות, קרי ביה נעם, וקרי ביה שלום, מאן דרכים ומאן נתיבות, מאן נעם ומאן שלום. אלא דרכיה דרכי נעם, היינו דכתיב (ישעיה מג טז) הנותן בים דרך, דהא בכל אתר דאקרי באורייתא דרך, הוא אורח פתיחא לכלא, כהאי ארחא דאיהו פתיח לכל בר נש, כך דרכיה דרכי נעם, אלין דרכים דאינון פתיחן מאבהן, דכראן בימא רבא, ועאלין בגויה, ומאינון אורחין מתפתחין לכל עיבר ולכל סטרי עלמא.

והאי נעם הוא נעימו דנפק מעלמא דאתי, ומעלמא דאתי נהרין כל בוצינין, ומתפרשן לכל עיבר, וההוא טיבו וההוא נהורא דעלמא דאתי דינקין (נ״א דירתין) אבהן, אקרי נעם. דבר אחר: עלמא דאתי אקרי נעם, וכד אתער עלמא דאתי, כל חדו וכל טיבו וכל נהורין וכל חירו דעלמא אתער, ובגיני כך

אקרי נעם.

ועל דא תנינן, חייבין דגיהנם בשעתא דעאל שבתא נייחין כלהו, ואית להו חירות ונייחא, בשעתא דנפק שבתא, אית לן לאתערא חידו עלאה עלנא, דנשתזיב מההוא עונשא דחייביא דאתדנו (ס״א דאהדרו) מההיא שעתא ולהלאה, ואית לן לאתערא ולימא (תהלים צ יז) ויהי נעם יהו״ה אלהינ״ו עלינו, דא הוא נעם עלאה, חידו (ס״א חירו) דכלא, ועל דא דרכיה דרכי נעם.

וכל נתיבותיה שלום -- מאן נתיבותיה? אלין אינון שבילין דנפקין מלעילא, וכלהו נקיט לון ברית יחידאי, דאיהו אקרי שלום, שלמא דביתא, ואעיל לון לימא רבא, כד איהו בתוקפיה, וכדין יהיב ליה שלמא, הה״ד וכל נתיבותיה שלום (ע״כ).

תא חזי, יוסף ברית שלום הוה, והוה במצרים מלכא ושליט על ארעא, ויעקב בגין דאסתלק מניה שכינתא לא הוה ידע, ועם כל דא יעקב הוה ליה תברא, בגין למזבן עבורא במצרים, וחמא דאיהו תבירא על תבירא, דיחתון בנוי למצרים.

ויאמר יעקב לבניו למה תתראו-- בגין דלא תחמון גופייכו אלא כרעבין, כגוברין דלית לון שבעא, אמר רבי חזקיה, ודאי רזא הכא, דהא בכל זמנא דצערא איהו בעלמא, לא בעי בר נש לאחזאה גרמיה בשוקא, בגין דלא יתפס בחובוי, ועל דא אמר למה תתראו והא אתמר.

דבר אחר: **וירא יעקב כי יש שבר במצרים** --

דף קצח עמוד א

עבור ממש, דהא קב״ה על דא שדר כפנא בעלמא, בגין לנחתא ליעקב ובנוי לתמן, ועל דא חמא בני ארעא דהוו מייתין מתמן עבור.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים -- בשעתא דמית יצחק אתו יעקב ועשו למפלג, עשו נפק מחולקיה דארעא ומכלא, ויעקב דיסבול גלותא יטול כלא, ועל דא חמא ההוא תבירא דהוה ליה במצרים הוא ובנוי למסבל גלותא, ועל דא ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, מקמי דינא דלעילא, דלא ישתכח עלייכו מקטרגא, ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה, הא אוקמוה רד״ו חושבן דא הוו ישראל במצרים:

ויוסף הוא השליט על הארץ וגו׳. רבי ייסא פתח ואמר, (תהלים כז ו) **ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי, ואזבחה באהלו זבחי תרועה, אשירה ואזמרה ליהו״ה** -- תא חזי, כד קב״ה אתרעי ביה בבר נש, זקיף ליה על כל בני עלמא, ועביד ליה רישא דכלא, וכלהו שנאוי אתכפיין תחותוי. דוד מלכא שנאו ליה אחוי דחו ליה מנייהו, קב״ה ארים ליה על כל בני עלמא, אתא חמוי ערק מקמיה, קב״ה ארים ליה על כל מלכותיה, וכלהו הוו כרעין וסגדין קמיה, ויוסף דחו ליה אחוי, לבתר כלהו כרעו וסגידו קמיה הה״ד ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה. דבר אחר: **ועתה ירום ראשי** -- מאי ״ועתה״? כמו ואתה.

רבי יהודה אמר, הא אתמר עת דאיהו דרגא עלאה, ומאן איהו ההוא עת, דא ה״א ואקרי עתה, ועתה דא איהו ובי דיניה.

ירום ראשי-- לארמא לה ביקרא ומלכותא; **על אויבי סביבותי**-- אלין שאר מלכי ארעא; **ואזבחה באהלו**-- דא ירושלם, באהלו, דא אהל מועד; **זבחי תרועה**-- למשמע כל עלמא; **אשירה ואזמרה**-- מההוא סטרא דתרועה היא, דהא מתמן מההוא סטרא דתרועה אתיא שיר ותושבחתא.

דבר אחר: ועתה ירום ראשי, דא כנסת ישראל, על אויבי סביבותי, דא עשו וכל אפרכין דיליה, ואזבחה באהלו, אלין ישראל, זבחי תרועה, דכתיב (שם נא יט) זבחי אלהי״ם רוח נשברה, בגין לאעברא דינא מעלמא, אשירה ואזמרה, לאודאה ולשבחא לקב״ה בלא פסיקו לעולם.

דבר אחר: ועתה ירום ראשי בכלא, יצר טוב על יצר רע, דכתיב על אויבי סביבותי, דא יצר הרע דאיהו סחרניה דבר נש ואיהו שנאיה בכלא, ואזבחה באהלו זבחי תרועה, דא אורייתא דאתיהיבת מסטרא דאשא, כדכתיב (דברים לג ב) מימינו אש דת למו, דהא בגין אורייתא ירום רישיה, ואתברו כל שנאוי קדמוי, כדכתיב (תהלים יח מ) תכריע קמי תחתי.

דבר אחר: ועתה ירום ראשי, לאתכללא באבהן, דהא דוד מלכא אית ליה לאתדבקא באבהן, וכדין יתרומם ויסתלק לעילא, ואיהו בחד קשורא בהו, על אויבי סביבותי, אלין אינון דבסטר שמאלא, כלהו מארי דינין דמתכונין לחבלא, וכדין שמשא אתחבר בסיהרא והוי כלא חד.

תא חזי, כתיב **ויוסף הוא השליט על הארץ** -- דא שמשא דשליט בסיהרא, ונהיר לה וזן לה, הוא המשביר לכל עם הארץ, דהא ההוא נהר דנגיד ונפיק מניה אתזנו כלהו, ומתמן פרחין נשמתין לכלא, ובגין דא כולהו סגדין לגביה דההוא אתר, דהא לית לך מלה בעלמא דלא תלי במזלא ואוקמוה:

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים מט ו) **למה אירא בימי רע עון עקבי יסבני** -- תא חזי, תלת אינון דדחלין ולא ידעין ממה דחלין ואוקמוה, אבל אית מאן דדחיל ולא ידע ממה איהו דחיל, בגין אינון חטאי דלא ידע דאינון חטאין ולא אשגח בהו, ואיהו דחיל מימי רע. מאן אינון ימי רע, אלין אינון יומין, דאינון אזדמנן בההוא

דף קצח עמוד ב

רע, ומאן אינון (ד"א איהו) דא יצר הרע דאיהו אקרי רע, ואית ליה יומין ידיען, דאתיהיב ליה רשו בעלמא, לאסטאה לכל אינון דמסאבי ארחייהו, דמאן דאתי לאסתאבא מסאבי ליה, ואלין אינון אקרון ימי רע, ואלין ממנן על אינון חובין דדשין בהו בני נשא בעקבייהו.

תא חזי, כל אינון דמסאבי ארחייהו, כמה חבילי טהירין אזדמנן לגבייהו ומסאבי להו, דבארחא דבעי בר נש למיהך, בההוא ארחא מדברין ליה ממש, אתי בר נש לאתדכאה כמה אינון דמסייעין ליה. הא תנינן, דכד בר נש קם בצפרא, בעי לאסחאה ידוי מגו נטלא דמיא, דאיהו מאנא ליטול מניה מיא, מגו מאן דאסחי ידוי בקדמיתא כמה דאוקמוה, ותא חזי, בגין נטלא דא אוקימנא מלה.

ותו דבעיא ליה לבר נש לנטלא ידא ימינא בשמאלא, בגין לשלטאה ימינא על שמאלא, ויסתחי ימינא מן שמאלא, ובגין כך איהו נטילא, ועל דא מאן דנטיל ידוי יטול ימינא בשמאלא, לאשלטא ימינא על שמאלא, בגין דלא יהיב דוכתא ליצר הרע לשלטאה כלל, והא אוקימנא.

תא חזי, בשעתא דדינא בישא שלטא, לא אתיב ידיה מלאבאשא, ובשעתא דימינא שלטא על עמין עעכו"ם לתברא לון, חייס קב"ה עלייהו ולא שצי לון, ובגין כך כל מאן דאיהו חטי, באינון חטאין דדש בהו ברגלוי, לא ידע בהו ודחיל תדירא. דוד מלכא הוה אסתמר תדיר מחובין אלין, וכד הוה נפיק לקרבא הוה מפשפש לון, ועל דא לא דחיל לאגחא עמהון קרבא.

ותא חזי ארבע מלכין הוו מאן דשאיל דא לא שאיל דא: דוד אמר (תהלים יח לח) ארדוף אויבי ואשיגם, ולא אשוב עד כלותם, מאי טעמא בגין דהוה אסתמר מאלין חובין, ולא יהיב דוכתא לשנאוי לשלטאה, ועל דא בעי למרדף אבתרייהו תדיר, ולא ירדפון אינון אבתריה למתבע חובוי ויפול בידייהו. אסא הוה דחיל יתיר, אף על גב דהוה מפשפש בחטאוי, ולא כדוד מלכא איהו, בעי למרדף אבתרייהו ולא יגיח לון, ויקטול לון קב"ה, וכך הוה, דכתיב (דה"ב יד יב) וירדפם אסא והעם אשר עמו וגו', וכתיב ויגוף יהו"ה את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינוסו הכושים, (וכן) דוד מה כתיב ביה, (ש"א ל יז) ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם, אבל אסא איהו רדיף וקב"ה מחי. יהושפט מלך יהודה, אוף הכי נמי הוה שאיל ואמר, לא יכילנא למרדף ולא לקטלא, אלא אנא אזמר ואת קטיל לון, בגין דלא הוה מפשפש כל כך כאסא, וקב"ה עבד ליה הכי, דכתיב (דה"ב כ כב) ובעת החלו ברנה ותהלה, נתן יהו"ה מארבים על בני עמון מואב והר שעיר הבאים ליהודה וינגפו. חזקיה מלך יהודה, אוף הכי נמי אמר, אנא לא יכילנא לא לזמרא ולא למרדף ולא לאגחא קרבא, בגין דדחיל מאלין חובין דקאמרן, מה כתיב (מ"ב יט לה) ויהי בלילה ההוא, ויצא מלאך יהו"ה ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים, וחזקיה הוה יתיב בביתיה ושכיב בערסיה, וקב"ה קטיל לון.

ומה צדיקים אלין הוו דחלין מאלין חובין, שאר בני עלמא על אחת כמה וכמה, בגין כך אית ליה לבר נש לאסתמרא מאלין חובין, ולפשפשא בהון כדקאמרן, בגין דלא ישלטון עלוי אינון ימי רע, דלא מרחמי עליה.

תא חזי, **ויכר יוסף את אחיו** -- בשעתא דנפלו בידיה איהו רחים עלייהו, בגין דאיהו שלים, והם לא הכירוהו, דאינון שמעון ולוי אתו מסטרא דדינא קשיא, ועל דא לא רחימו עליה, דהא כל אינון מאריהון דדינא קשיא, לא מרחמי עלייהו דבני נשא בשעתא דנפלי בידייהו. ובגין כך אמר דוד (תהלים מט ו) **למה אירא** - "יראתי" לא כתיב, אלא "אירא" (אלא) דאית (נ"א דלית) לי למדחל

דף קצט עמוד א

מאינון ימי רע כדקאמרן, עון עקבי יסבני, מאן עקבי, אלין אינון ברזא דמהימנותא, דכתיב (בראשית כה כו) וידו אוחזת בעקב עשו, דא הוא עקב, ואינון עקיבין דמסתכלין בהו תדיר בההוא חובא דדש ביה בר נש תדיר בעקבוי.

תא חזי מה כתיב, (ישעיה ה יח) הוי מושכי העון בחבלי השוא, וכעבות העגלה חטאה, בחבלי השוא, דדש ביה בעקבא ולא חייש עליה, ולבתר אתתקף ואתעביד (בחבלי השוא) כעבות העגלה, ואתתקף ההוא חטאה, ואסטי ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, זכאין אינון צדיקייא דידעין לאסתמרא

מחוביהון, ואינון מפשפשין תדיר בעובדייהו, בגין דלא ישתכח עלייהו מקטרגא בהאי עלמא, ולא יסטון עלייהו לעלמא דאתי, דהא אורייתא מתקנא להו ארחין ושבילין למיהך בהו, דכתיב (משלי ג יז) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום:

ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם וגו׳. רבי חייא פתח ואמר, (שם כד יז) **בנפול אויבך אל תשמח, ובכשלו אל יגל לבך** -- תא חזי קב״ה עבד ליה לבר נש דיזכי ליקרא דיליה, ולשמשא קמיה תדירא, ולאשתדלא באורייתא יממא ולילי, בגין דקב״ה אתרעי בה באורייתא תדיר, וכיון דברא קב״ה לאדם, יהב קמיה אורייתא, ואוליף ליה בה למנדע ארחהא. מנלן, דכתיב (איוב כח כז) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה, ולבתר ויאמר לאדם הן יראת יהו״ה היא חכמה, וסור מרע בינה, כיון דאסתכל בה ולא נטיר לה, עבר על פקודא דמאריה, ואתפס בחוביה, וכל אינון דעברו על מלה חדא דאורייתא אתפסו בה. שלמה מלכא דאתחכם על כל בני עלמא, עבר על מלה חדא דאורייתא, וגרים ליה לאתעברא מלכותיה מניה, ולאתפלגא מלכותא מן בנוי, מאן דאעבר על אורייתא על אחת כמה וכמה.

ויוסף דהוה ידע אורייתא, ואחוי נפלו בידיה, אמאי גלגל עלייהו כל גלגולא דא, והא איהו ידע אורייתא דאוליף ליה אבוי, אלא ח״ו דיוסף גלגל עלייהו גלגולין לנקמא מנייהו, אלא כל דא לא עבד אלא לאייתאה לאחוה בנימן לגביה, דתיאובתיה הוה לגביה, ואיהו לא שבק לאחוי למנפל, דהא כתיב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר וגו׳, וכל דא בגין דלא ינפלון.

רבי יהודה אמר, כד ברא קב״ה לסיהרא, הוה אסתכל בה תדיר, כדכתיב (דברים יא יב) תמיד עיני יהו״ה אלקיך בה, אשגחותא דיליה בה תדיר, וכתיב אז ראה, דהא שמשא באשגחותא דיליה בה אתנהיר, ויספרה, מאי ויספרה, כמה דאת אמר (איוב כח ו) מקום ספיר אבניה, הכינה, דאיהי יתבא בתקונא בתריסר תחומין, מתפלגא בשבעין קסירין, אתקין לה בשבעה סמכין עלאין, לאתנהרא וליתבא על שלימו, וגם חקרה, לאשגחא עלה תדיר, זמנא בתר זמנא דלא פסיק לעלמין.

ולבתר אזהר ליה לבר נש, ואמר, **ויאמר לאדם הן יראת יהו״ה היא חכמה, וסור מרע בינה**, דהאי מתעטרא על תתאי, לדחלא ולמנדע ליה לקב״ה בגינה, וסור מרע בינה, ברירו מפסלותא, דלא למקרב בהדיה, וכדין אשגחותא (נ״א אשכחותא) דבינה למנדע ולאסתכלא ביקרא דמלכא עלאה.

רבי יוסי קם בליליא חד לאשתדלא באורייתא, והוה תמן עמיה חד יודאי דאערע ביה בההוא ביתא, פתח רבי יוסי, ואמר (משלי י ב) **לא יועילו אוצרות רשע, וצדקה תציל ממות** -- ״לא יועילו אוצרות רשע״-- אלין אינון דלא משתדלי באורייתא, ואזלי בתר מלי דעלמא ולמכנש אוצרין דחיובא, מה כתיב (קהלת ה יג) ואבד העושר ההוא בענין רע, בגין דאינון אוצרות רשע. ״וצדקה תציל ממות״-- אלין דמשתדלי באורייתא וידעין אורחהא לאשתדלא בה, דהא אורייתא עץ חיים אקרי, ואתקריאת צדקה, דכתיב (דברים ו כה) וצדקה תהיה לנו. דבר אחר: ״וצדקה תציל ממות״-- דא צדקה ממש, ובתרין גוונין איהו ובתרין סטרין, קרי ביה אורייתא,

דף קצט עמוד ב

וקרי ביה צדקה, וכלא חד, אמר ההוא יודאי, וקרי ביה שלום, אמר רבי יוסי, הכי הוא ודאי דאקרי שלום.

קם ההוא יודאי ואשתתף בהדיה, פתח ההוא יודאי ואמר, (משלי כח יט) עובד אדמתו ישבע לחם, ומרדף רקים ישבע ריש, האי קרא קשיא, וכי שלמה מלכא דאיהו חכים מכל בני עלמא, היך אמר דישתדל בר נש למפלח ארעא ולאשתדלא אבתריה, וישבוק חיי עלמא, אלא רזא איהו.

פתח ואמר (בראשית ב טו) **ויקח יהו״ה אלהי״ם את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה**,, ואוקמוה ברזא דקרבנין איהו, תא חזי, לעבדה דא מלכא עלאה, ולשמרה דא מלכא תתאה, עלמא עלאה ועלמא תתאה, לעבדה (לדכורא) ברזא דזכור, ולשמרה ברזא דשמור, ובגין כך עובד אדמתו דא גן עדן, דאצטריך למעבד ולמפלח, ולאמשכא לה ברכאן מלעילא, וכד אתברכא ואתמשכא לה ברכאן מלעילא, איהו נמי אתברך בהדה. תא חזי, דכהנא דמברך מתברך, כד״א (במדבר ו כז) ואני אברכם, ובגין כך עובד אדמתו ישבע לחם, דא הוא מזונא דלעילא, ומרדף רקים, מאן דיתדבק בסטרא אחרא דאיהו מרדף רקים, ישבע ריש ודאי, אמר רבי יוסי, זכאה אנת דזכית להאי מלה.

תו פתח ואמר קרא אבתריה, (משלי כח כ) **איש אמונות רב ברכות**-- דא הוא בר נש דמהימנותא דקב״ה ביה, כגון רבי ייסא סבא, דאף על גב דהוה ליה מיכלא דההוא יומא למיכל, לא הוה מתקין ליה עד דשאיל מזוניה קמי מלכא קדישא, לבתר דצלי צלותיה ושאיל מזוניה קמי מלכא, כדין הוי מתקין, והוה אמר תדיר לא נתקין עד דינתנון מבי מלכא. **ואץ להעשיר לא ינקה**-- בגין דלא בעא לאשתדלא באורייתא, דאיהי חיין דעלמא דין וחיין דעלמא דאתי, השתא דאיהי שעתא לאשתדלא באורייתא נשתדל.

פתח ההוא גברא ברזא דחלמא ואמר, **ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם וגו'** -- "ויזכור יוסף את החלומות", וכי יוסף אמאי (נ"א אמר או) אדכר לון אינון חלומות דחלם להו, ומה סגיא ליה אלו לא אדכר להו, דהא יוסף חכים הוה, וכתיב (משלי יג טז) כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרוש אולת, אבל כיון דחמא דאינון אתו וסגדי ליה אפין על ארעא, כדין אדכר ממה דחלם להו כד הוה עמהון, דכתיב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמותיכם ותשתחוינה לאלמתי. אמר יוסף בשעתא דחמא דכרעין אחוי קמיה, דכתיב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, כדין ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם, דהא חמא דהוו מתקיימי.

תו **ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם**, אדכר לון בגין דלית נשיו קמי קב"ה, דהא חלמא דאיהו טבא בעי בר נש לאדכרא ליה דלא יתנשי, וכדין אתקיים, דהא כמה דאתנשי קמיה דבר נש, הכי אתנשי עליה. תא חזי חלמא דלא אתפשר כאגרתא דלא מתקריא, ותא חזי בגין דלא אדכר כמאן דלא ידע ליה, ועל דא מאן דאתנשי מניה חלמא ולא ידע ליה, לא קיימא עליה לאתקיימא. ובגין דא יוסף הוה דכיר חלמיה בגין לאתקיימא, בגין דלא יתנשי חלמא מניה לעלם, והוה מחכה ליה תדיר. ויאמר אליהם מרגלים אתם, איהו דכיר חלמא, אבל מלה לא אמר לון, אלא מרגלים אתם.

פתח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה ב) **כי בא החלום ברוב ענין, וקול כסיל ברוב דברים**, -- "כי בא החלום ברוב ענין", הא אוקמוה, דכמה אינון סמכין בחלמא, וממנן דרגין על דרגין, עד דחלמין מנהון קשוט כלהו, ומנהון דאית בהון קשוט וכדיבו, אבל לאינון זכאי קשוט לא אתגלי לון מלין כדיבן כלום, אלא כלהו קשוט.

תא חזי דניאל מה כתיב ביה, (דניאל ב יט) אדין לדניאל בחזוא די ליליא

דף ר עמוד א

רזא גלי, וכתיב (דניאל ז א) דניאל חלם חזה, וחזוי ראשיה על משכביה, באדין חלמא כתב, ואי אית ביה מלין כדיבן, אמאי איכתיב בין כתובים, אלא אינון זכאי קשוט בשעתא דנשמתהון סלקין, לא מתחברן בהו אלא מלין קדישין, דאודעין ליה מלי דקשוט, מלין קיימן דלא משקרן לעלמין.

ואי תימא הא תנן דדוד מלכא לא חמא חלמא טבא, הא אשתמע דהוה חמי דוד מלין דלא קשוט, אלא ודאי כל יומוי הוה משתדל לאושדא דמין ואגח קרבין, וכל חלמוי לא הוו אלא חלמין בישין, חורבא ושוממותא ודמא ואושידו דדמין, ולא חלמא דשלם.

ואי תימא לבר נש טב אחזיאו ליה חלמא בישא, הכי הוא ודאי, כל אינון בישין דזמינין לאתדבקא על אינון דעברי על פתגמי דאורייתא, ואינון עונשין דזמינין לאתענשא בההוא עלמא, כלהו חמי, בגין דכל שעתא יהא דחילו דמריה עליה, והא אתערו, דכתיב (קהלת ג יד) והאלהי"ם עשה שיראו מלפניו, זה חלום רע, ועל דא לההוא זכאה אחזיו ליה חלמא בישא כמה דאתמר.

תא חזי דהא תנינן דההוא בר נש דחמי חלמא, בעי ליה למפתח פומיה ביה קמי בני נשא דרחמי ליה, בגין דיסתלק רעותא דלהון לגביה לטב, ויפתחון פומייהו לטב, וישתכח רעותא ומלה כלא לטב, רעותא דאיהי מחשבה שרותא דכלא, ומלה דאיהי סיומא דכלא, ועל דא אשתכח דהא שלימו איהו ברזא עלאה, ובגין כך אתקיים כלא. ובעינן רחימין דבר נש, (נ"א רחמין עליה דבר נש) בגין לאתקיימא בההוא פשרא טבא, וכלא איהו כדקא יאות, ובגין כך קב"ה אודע ליה לבר נש כל חד וחד בההוא דרגא דיליה כמה דאיהו, ובההוא גוונא דכל חד וחד כמה דאיהו, אמר ההוא יודאי ודאי דחלמא לאו איהו אלא לבר נש זכאה דאיהו חמא חלמא כדקא חזי.

ותא חזי, דכד בר נש נאים על ערסיה, נשמתיה נפקא ושטיא בעלמא לעילא, ועאלת באתרא דעאלת, וכמה חבילי טהירין קיימין ואזלין בעלמא, ופגעין בה בההיא נשמתא, אי זכאה היא סלקא לעילא וחמאת מה דחמאת, ואי לאו, אתאחדת בההוא סטרא, ומודיעין לה מלין כדיבן, או מלין דזמינין למיתי לזמן קריב, וכד אתער, ההיא נשמתא דביה איהי מודעא ליה מה דחמאת. ועל דא לבר נש דלאו איהו זכאה, מודיעין ליה חלמא טבא דלאו איהו קשוט כלא, בגין לאסטאה ליה מההוא ארח קשוט, כיון דאיהו אסטי אורחיה מארח קשוט מסאבין ליה, דכל מאן דאתי לאתדכאה מדכאין ליה, ומאן דאתי לאסתאבא מסאבין ליה, והא ודאי אתמר הכי, יתבו עד דסליק צפרא.

אמר רבי יוסי, ודאי לא נזכר שמיה דיוסף באינון דגלים, דכתיב (במדבר ב יח) דגל מחנה אפרים, ולא כתיב דגל מחנה יוסף, בגין דאתגאי על אחוי והא אתמר. אמר ההוא יודאי, ודאי שמענא דיוסף איהו בעלמא דדכורא, וכלהו שבטין בעלמא דנוקבא אינון, ועל דא לא אתכליל יוסף עמהון בגין דאיהו בעלמא דדכורא עמהון (נ"א ל"ג עמהון). מה כתיב, כלנו בני איש אחד נחנו, נחנו, אנחנו מיבעי ליה, אמאי חסר א', אלא בגין דרזא דברית לא אשתכח עמהון, אסתלק מתמן א', דהא א' דכורא איהו, ועל דא ב' איהי נוקבא א' דכורא, ובגין דא אסתלק א' מתמן, ואשתארו אינון נוקבי לגבי שכינתא. ולבתר

אמרו כנים אנחנו, אתוסף א׳, אמרו ולא ידעי מה קאמרו, בגין דיוסף אשתכח תמן, ואשלימו מלה ואמרו אנחנו, מנלן, דכתיב ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו, ויוסף איהו בחושבנא, כד עאל בחושבנא אמרו אנחנו, וכד לא עאל בחושבנא אמרו נחנו.

אמר רבי יוסי, כל הני מלין דקאמרן הכא, קב״ה אתרעי בהו, דהא שכינתא

דף ר עמוד ב

לא אעדי מהכא, כדכתיב (מלאכי ג טז) אז נדברו יראי יהו״ה איש אל רעהו, ויקשב יהו״ה וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יהו״ה ולחושבי שמו:

ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים -- אמר רבי אלעזר, הני תלת יומין אמאי, אלא הני תלת יומין לקביל תלת יומין דשכם, דכתיב (בראשית לד כה) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. תא חזי מה כתיב ביה, ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו, לאחזאה דלא עבד איהו כמה דאינון עבדו בשכם, דגרמו לאנשי שכם לקבלא עלייהו האי זאת רזא דברית, ולבתר דעבדו קיומא דא קטילו לון, ולא אשתאר מנהון חד, ואיהו מה כתיב זאת עשו וחיו, מאי טעמא, בגין דאת האלהי״ם אני ירא, נטיר קיימא, וכל גלגולא דא לא הוה אלא בגיניה דבנימין:

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו׳ -- ״ויאמרו איש אל אחיו״-- דא שמעון ולוי, כמה דהוה בקדמיתא, דכתיב (שם לז יט) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא, מה להלן שמעון ולוי, אוף הכא שמעון ולוי, תא חזי מאן איש ומאן אחיו, אלא איש דא שמעון, כתיב הכא איש, וכתיב התם (במדבר כה ו) והנה איש מבני ישראל בא, מה להלן משמעון אוף הכא נמי שמעון. ובגין דאהדר בתשובה ובכה ואתנחם על דא, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו, על דא אתבני מזליה שור, כגוונא דמזליה דיוסף שור, דכתיב (דברים לג יז) בכור שורו הדר לו, ומזליה דשמעון שור איהו, ועל דא ויקח מאתם את שמעון, בגין דלא יקטרג בהדיה דלוי, בגין דשמעון ולוי כד מתחברן תרווייהו יכלי לקטרגא:

ויאסור אותו לעיניהם -- הא אוקמוה לעיניהם אסרו, ולבתר דנפקו הוה מאכיל ליה ומשקי ליה, ואי תימא דרעותא דיוסף איהו, בגין דכתיב (משלי כה כא) אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים, אי הכי יוסף דאיהו זכאה היכי עביד הכי, דהא כתיב (שם) כי גחלים אתה חותה על ראשו, ויהו״ה ישלם לך, אלא ח״ו דיוסף להכי הוא דחייש, אלא כבר נש לאחוי הכי נמי הוה עביד, ואתנהיג עמיה באחוה ולא בגוונא אחרא, ולא עמיה בלחודוי, אלא עם כל אחוי, כמה דכתיב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל שקו, ולתת להם צדה לדרך, ויעש להם כן, בגין לאנהגא עמהון באחוה.

רבי יוסי פתח ואמר, (נחום א יב) **אם שלמים וכן רבים, וכן נגזו ועבר, ועניתיך לא אענך עוד** -- האי קרא אוקמוה, דכד עמא כלהו אית בהו שלם, ולא אית בהו מארי דבבו, קב״ה חייס עלייהו, ודינא לא שלטא בהו, ואף על גב דכלהו פלחי לע״ז, ואינון בשלם, דינא לא שליט עלייהו, ואוקמוה דכתיב (הושע ד יז) חבור עצבים אפרים הנח לו. וכן נגזו ועבר, מאי וכן נגוזו, ונגזו מבעי ליה, אלא דא הוא רישא דקרא דאיהו שלם, אוף הכא שלם, ומאי איהו, דא צדקה, בגין דצדקה דא הוא שלום, ומאן דאסגי בצדקה, אסגי שלם לעילא ואסגי שלם לתתא, ובגין כך וכן נגזו ועבר, דגזזי ממונהון בצדקה, ועבר, ועברו מבעי ליה, מאי ועבר, אלא דא הוא דינא דרוגזא, כד״א (ישעיה כו ב) עד יעבור זעם, עבר דינא מעלייהו.

דבר אחר: כה אמר יהו״ה אם שלמים, אלין ישראל, דקב״ה יהב לון ברית קיימא לנטרא ליה תדיר, ולמהוי ביה בר נש שלים בכל סטרין, לעילא ותתא, ואי לא נטיר ליה בר נש תדיר הא איהו פגים, פגום בכלא, מנלן, דכתיב (בראשית יז א) התהלך לפני והיה תמים, מאי תמים, שלים, דעד לא אתקיים ביה ברית, איהו פגים. ובגין כך אם שלמים וכן רבים, אם שלמים דנטרי פקודא דא למהוי שלימין, דלא יהון פגימין, וכן רבים, יפשון

דף רא עמוד א

ויסגון ביה, בגין דנשמתין לא נפקי לעלמא אלא בהאי ברית. וכן נגזו, האי אם שלמים, דנטרי ליה תדיר, נגזו, מאן דאתגזר וקביל עליה קיימא דא, ועבר, מאי ועבר, ההוא זוהמא דערלה דהוה ביה בקדמיתא.

דבר אחר: כה אמר יהו״ה אם שלמים וכן רבים, אלין בני יעקב, דהא כל זמנא דהוו לגביה דיוסף אינון שלמים, דקיימי בהדיה דברית, וכן נגזו, דאזלו ושבקו ליה ליוסף ולשמעון, ועבר, כדין דינא שריא בגינייהו, (נ״א שכינתא שריא ביניהו), כד״א (שמות יב כג) ועבר יהו״ה לנגוף את מצרים.

תא חזי, אית דינא קשיא ואית דינא רפיא, דינא קשיא תקיף, דינא רפיא חלש, וכד ינקא האי דינא רפיא מדינא קשיא, כדין אתתקף ואיהו תקיף, בשעתא דאתעביד דינא על ישראל, אתעביד בהאי דינא רפיא, ולא אתתקף בההוא דינא קשיא, וכד דינא אתעביד עלייהו דעמין עעכו״ם, אתתקף האי דינא רפיא

בדינא קשיא דלעילא בגין לאתתקפא, הה״ד ועבר יהו״ה לנגוף את מצרים, ועבר, דאתמלי עברה וזעמא, ואתתקף בדינא קשיא, אוף הכא ועבר. ותא חזי בשעתא דמתכנשי עשרה בבי כנישתא, וחד מנייהו אשתמיט, כדין קב״ה ארגיז עליה.

דבר אחר: ״וכן נגזו״ -- כד מתעברי מנייהו אינון עובדין בישין, כדין ועבר, מאי ועבר, רבי שמעון אמר, בזמנא דנשמתא נפקת מהאי עלמא, בכמה דינין אתדנת עד לא תיעול לאתרה, לבתר, כל אינון נשמתין אית לון למעבר בהך נהר דינור דנגיד ונפיק, ולאסתחאה תמן, ומאן איהו דיקום תמן ויעבר בלא דחילו, כד״א (תהלים כד ג) מי יעלה בהר יהו״ה וגו׳, ונשמתא דזכאה אעבר בלא דחילו, ויקום במקום קדשו, ומאן דאשתדל בצדקה בהאי עלמא, ויתן מממוניה לצדקה, כדין ועבר בההוא אתר ולא דחיל, וכרוזא קרי לה להאיא נשמתא, (נחום א יב) ועניתיך לא אענך עוד, מאן דזכה למעבר בהאי, לית ליה דינא יתיר כלל.

תא חזי כל דא דיוסף עם אחוי, וכל הני מילי, אמאי אצטריך, אלא אורייתא דקשוט איהי אורייתא, וכל ארחהא ארחין קדישין, ולית לך מלה באורייתא דלא אית בה רזין עלאין וקדישין, וארחין לבני נשא לאתתקפא בהו.

פתח ואמר (משלי כ כב) **אל תאמר אשלמה רע וגו׳** -- תא חזי קב״ה עביד ליה לבר נש לאתתקפא בה באורייתא, ולמיהך בארח קשוט ולסטר ימינא, ולא יהך לסטר שמאלא, ובגין דבעי להו למיהך לסטר ימינא, אית לון לאסגאה רחימו דא עם דא, ולא יהא דבבו דא עם דא, בגין דלא לאכחשא ימינא, דאיהו אתר דישראל מתדבקן ביה. ותא חזי, בגין כך איהו יצר טוב ויצר רע, וישראל בעיין לאתתקפא ליצר טוב על יצר רע, באינון עובדין דכשרן, ואי סטי בר נש לשמאלא, כדין אתתקף יצר רע על יצר טוב, ומאן דהוה פגים אשלים ליה בחטאוי, דהא לא אשתלים מנוולא דא אלא בחטאין דבני נשא, ובגין כך בעי בר נש לאזדהרא, דלא ישתלים ההוא יצר רע בחטאוי, ויסתמר תדיר, דהא יצר טוב בעי לאשלמא ליה בשלימותא תדיר ולא יצר הרע, ובגין כך אל תאמר אשלמה רע, קוה ליהו״ה ויושע לך.

דבר אחר: **אל תאמר אשלמה רע** -- כדכתיב (תהלים לח כא) ומשלמי רעה תחת טובה, למאן דשלים ליה טובה דלא ישלים ליה רע, בגין (דחילו דקב״ה, כד״א זאת עשו וחיו וגו׳, ואוף איהו הוי תדיר עביד), דכתיב (משלי יז יג) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו, ואפילו למאן דאשלימו ליה בישין, לא אית ליה לאשלמא בישא חלף ההוא בישא דשלימו ליה, אלא קוה ליהו״ה ויושע לך. והאי קרא אוקמוה ביוסף זכאה, דלא בעא לאשלמא בישא לאחוי בשעתא דנפלו בידוי, קוה ליהו״ה ויושע לך, בגין דהוא הוה

דף רא עמוד ב

דחיל לקב״ה, דכתיב זאת עשו וחיו וגו׳, (ואוף) ואיהו תדיר הוה מחכה לקב״ה, כד״א קוה ליהו״ה ויושע לך.

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ ה) מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה, מים עמוקים עצה בלב איש, דא קב״ה, בגין דאיהו עביד עצות, דאייתי טעמין לגלגלא גלגולין על עלמא על ידא דיוסף, לקיימא ההיא גזרה דגזר כפנא על ארעא (נ״א עלמא), ואיש תבונה ידלנה, דא יוסף דגלי אינון עמיקין דגזר קב״ה על עלמא. תא חזי, יוסף לא די ליה דאיהו לא שלים בישא לאחוי, אלא דעבד עמהון טיבו וקשוט, וכך ארחיהון דזכאי תדיר, בגין דא קב״ה חייס עלייהו תדיר בעלמא דין ובעלמא דאתי. מים עמוקים עצה בלב איש, דא יהודה, והא אוקמוה בשעתא דאתקריב לגביה דיוסף על עסקא דבנימן, ואיש תבונה ידלנה, דא יוסף.

רבי אבא הוה יתיב אתרעא דאבבא דלוד, חמא חד בר נש דהוה אתי, ויתיב בחד קולטא דתלא דארעא, והוה לאי מארחא ויתיב ונאים תמן, אדהכי חמא חד חויא דהוה אתי לגביה, נפק קוסטפא דגורדנא וקטיל ליה לחויא, כד אתער ההוא בר נש חמא ההוא חויא לקבליה דהוה מית, אזדקף ההוא בר נש ונפל ההוא קולטא לעומקא דתחותוי ואשתזיב, אתא רבי אבא לגביה, א״ל אימא לי מאן עובדך, דהא קב״ה רחיש לך אלין תרין נסין, לאו אינון למגנא. א״ל ההוא בר נש כל יומאי לא אשלים לי בר נש בישא בעלמא, דלא אתפייסנא בהדיה ומחילנא ליה, ותו אי לא יכילנא לאתפייסא בהדיה, לא סליקנא לערסי עד דמחילנא ליה ולכל אינון דמצערו לי, ולא חיישנא כל יומא להההוא בישא דאשלים לי, ולאו די לי דא, אלא דמההוא יומא ולהלאה אשתדלנא למעבד עמהון טבא, בכה רבי אבא ואמר, יתיר עובדוי דדין מיוסף, דיוסף הוו אחוי ודאי, והוה ליה לרחמא עלייהו, אבל מה דעביד דא יתיר הוא מיוסף, יאות הוא דקב״ה ירחיש ליה ניסא על ניסא.

פתח ואמר (שם י ט) **הולך בתום ילך בטח ומעקש דרכיו יודע**; ״הולך בתום ילך בטח״-- דא ההוא בר נש דאזיל בארחין דאורייתא, ״ילך בטח״-- דלא יכלי נזקי דעלמא לאבאשא ליה; ״ומעקש דרכיו יודע״-- מאן יודע, דא הוא מאן דאסטי מארחא דקשוט, ובעי גבי דחבריה, יודע, מהו יודע, ישתמודע

איהו בעיניהון דכל מארי דדינא, דלא יתאביד מנייהו דיוקנא דההוא בר נש, בגין לאייתאה ליה לאתרא דינקמון מניה, ובגין כך יודע. ותא חזי, ההוא דאזיל בארח קשוט, קב״ה חפי עליה בגין דלא אתידע ולא אשתמודע לגבי מאריהון דדינא, אבל מעקש דרכיו יודע וישתמודע לגבייהו, זכאין אינון בני נשא דאזלי בארח קשוט, ואזלי לרוחצן על עלמא, דלא דחלי אינון בעלמא דין ולא בעלמא דאתי:

ויראו האנשים כי הובאו בית יוסף -- רבי יוסי אמר, ווי לון לבני נשא דלא ידעי ולא מסתכלין באורחי דאורייתא, ווי לון בשעתא דקב״ה ייתי למתבע לון דינא על עובדיהון, ויקום גופא ונפשא למיהב חושבנא מכל עובדיהון עד לא יתפרשון נפשא מן גופא, וההוא יומא יומא דדינא איהו, יומא דספרין פתיחן, ומאריהון דדינא קיימין. בגין דההוא זמנא קיימא נחש בקיומיה לנשכא ליה, וכל שייפי מתרגשין לגביה, ונשמתא אתפרשא מן גופא, ואזלא ושטיא, ולא ידעת לאן ארחא תהך ולאן אתר סלקין לה, ווי להההוא יומא, יומא דרוגזא ונאיצו ההוא יומא, בגין כך אבעי ליה לבר נש לארגזא יצריה כל יומא, ולאדכרא קמיה ההוא יומא דייקום בדינא דמלכא, דקא עאלין ליה תחות ארעא לאתרקבא, ונשמתא אתפרשא

דף רב עמוד א

מניה.

ותנן לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, וישתדל אבתריה, אי אזיל מניה יאות, ואי לאו ישתדל באורייתא, דהא לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא, אי אזיל מוטב, ואי לאו ידכר ליה יומא דמותא בגין לתברא ליה.

הכא אית לאסתכלא, דהא דא הוא יצר הרע ודא הוא מלאך המות, וכי מלאך המות מתבר מקמי יומא דמותא, והא איהו קטולא דבני נשא הוי, ואשתמע דחדוה הוא דיליה, ובגין כך אסטי לון לבני נשא תדיר בגין לאמשכא לון לדא, אלא ודאי מה דאתמר דידכור ליה בר נש ההוא יומא דמותא, ודאי הכי הוא, בגין דמתבר לבא דבר נש, דהא יצר הרע לא שריא אלא באתר דאשתכח חדוה דחמרא וגסותא דרוחא, וכד אשכח רוחא תבירא, כדין אתפרש מניה ולא שריא בהדיה, ובגין כך בעי לאדכרא ליה יומא דמותא, ויתבר גופיה ואיהו אזיל ליה. תא חזי יצר טוב בעי חדוה דאורייתא, ויצר רע חדוה דחמרא וניאופין וגסותא דרוחא, ובגין כך בעי בר נש לארגזא (ליה) תדיר מההוא יומא רבא, יומא דדינא יומא דחושבנא, דלית ליה לבר נש לאגנא עליה אלא עובדוי דכשרן דאיהו עביד בהאי עלמא, בגין דיגינו עליה בההיא שעתא.

תא חזי **ויראו האנשים כי הובאו בית יוסף**, ומה כלהו הוו גיברין כלהו תקיפין, וחד עולימא דאייתי לון לביתא דיוסף דחלו, כד ייתי קב״ה למתבע ליה לדינא לבר נש על אחת כמה וכמה, בגין כך בעי ליה לבר נש לאזדהרא בהאי עלמא, לאתתקפא ביה בקב״ה, וישוי ביה רוחצניה, דאף על גב דאיהו חטי, אי יהדר מניה בתיובתא שלימתא הא תקיף איהו, ויתתקף ביה בקב״ה, כאילו לא חטא. דהא שבטין בגין דחטו על גניבת יוסף הוו דחלין, דאלמלא לא חטו לא הוו דחלין כלל, בגין דחובוי דבר נש מתברין לביה, ולית ליה חילא כלל, מאי טעמא, דהא ההוא יצר הטוב אתבר עמיה, ולית ליה חילא לאתתקפא על ההוא יצר הרע, ועל דא כתיב (דברים כ ח) מי האיש הירא ורך הלבב, הירא (דיראה דא) מחובין דבידוי, דאינון תבירא דלבא דבר נש.

ותא חזי, לכמה דרין אתפרע קב״ה מאינון חובין דשבטין, דהא לא אתאביד מקמיה דקב״ה כלום, ואתפרע מדרא לדרא, ודינא קיימא קמיה תדיר עד דאתפרע, ושרי דינא באתר דאצטריך. מנלן מחזקיהו, חזקיהו חב ההוא חובא דגלי סתירין דקב״ה לשאר עמין עעכו״ם, דלא הוה אצטריך לגלאה, וקב״ה שדר ליה לישעיהו ואמר ליה, (ישעיה לט ו) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבותיך עד היום הזה וגו׳.

תא חזי כמה גרים ההוא חובא בגין דגלי מה דהוה סתים, דכיון דאתגלי אתייהיב דוכתא לאתר אחרא דלא אצטריך לשלטאה עליה, בגין כך לאו ברכה שריא אלא באתר סתים, ואוקמוה מה דאיהו (הוה) סתים ברכה (דהוה) שריא עלוי, כיון דאתגלי אתייהיב דוכתא לאתר אחרא לשלטאה עלוי.

כתיב (איכה א ח) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה ואוקמוה, אבל כל מכבדיה הזילוה, דא הוא מלכות בבל, דהא מתמן אשתדר דורון לירושלם, דכתיב (ישעיה לט א) בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו, ומה כתיב בהו, שלם לחזקיה מלך יהודה ושלם לאלהא רבא ושלם לירושלם. כיון דנפק פתקיה מניה, אהדר ללביה ואמר לא יאות עבדית לאקדמא שלמא דעבדא לשלמא דאמריה, קם מכורסיה ופסע ג׳ פסיען ואהדר פתקיה וכתב אחרנין תחותייהו, וכתב הכי שלם לאלהא רבא שלם לירושלם ושלם לחזקיה, ודא הוא מכבדיה.

דף רב עמוד ב

ולבתר הזילוה, מאי טעמא הזילוה, בגין כי ראו ערותה, דאחזי לון חזקיה, דאלמלא כך לא הזילוה לבתר, ומגו דהוה זכאה חזקיהו יתיר, אתעכב מלה מלאייתאה, ולא אתא ביומוי, דכתיב (ישעיה לט ח) כי יהיה שלום ואמת בימי, ולבתר פקיד ההוא חובא לבנוי אבתריה.

כגוונא דא ההוא חובא דשבטין קאים עד לבתר, בגין דדינא דלעילא לא יכיל לשלטאה עלייהו, עד דאשתכח שעתא לאתפרעא ואתפרע מינייהו, ובגין כך כל מאן דאית חובין בידוי דחיל תדיר, כמה דאת אמר (דברים כח סו) ופחדת לילה ויומם וגו', ועל דא **ויראו האנשים כי הובאו וגו'**.

וישא עיניו וירא את בנימן אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג יב) **תוחלת ממושכה מחלה לב, ועץ חיים תאוה באה** -- דא הוא דתנן, דלית ליה לבר נש לאסתכלא בבעותיה לגבי קב"ה אי אתי אי לא אתי, מאי טעמא, בגין דאי איהו אסתכל ביה, כמה מאריהון דדינא אתו לאסתכלא ביה בעובדוי, ורזא איהו, דהא ההוא אסתכלותא דאיהו מסתכל בההוא בעותא, גרים ליה למחלת לב, מאי מחלה לב, דא איהו מאן דקאים תדיר עליה דבר נש לאסטאה לעילא ותתא. ועץ חיים תאוה באה, תנינן, מאן דבעי דקב"ה יקבל צלותיה, ישתדל באורייתא דאיהי עץ חיים, וכדין תאוה באה, מאן תאוה, דא הוא דרגא דכל צלותין דעלמא בידיה, ועאיל לון קמי מלכא עלאה, כתיב הכא באה, וכתיב התם (אסתר ב יד) בערב היא באה, ודא הוא תאוה באה, באה קמי מלכא עלאה, לאשלמא רעותא דההוא בר נש.

דבר אחר: **תוחלת ממושכה מחלה לב**-- דא הוא אתר דאתייהיב ההיא מלה באתר אחרא דלא אצטריך, ואתמשכא, עד דאתייהיב מידא לידא, ולזמנין דלא ייתי, מאי טעמא, בגין דאתפשטא ואתמשכא בכל אינון ממנן לנחתא ליה לעלמא. ועץ חיים תאוה באה, דא הוא תוחלת דלא אתמשכא בין אינון ממנן רתיכין, אלא דקב"ה יהיב (לון) ליה לאלתר, בגין דכד אתמשכא בין אינון ממנן רתיכין, כמה אינון מאריהון דדינא דאתייהיב לון רשותא לעיינא ולאסתכלא בדיניה עד לא יתנון ליה, ומה דנפיק מבי מלכא ואתייהיב ליה לבר נש, בין דזכי בין דלא זכי אתייהיב מיד, ודא הוא עץ חיים תאוה באה.

דבר אחר: **תוחלת ממושכה**-- דא יעקב, דאתמשכא ליה תוחלתא דיוסף עד זמן אריך, ו**עץ חיים תאוה באה**-- דא הוא בנימן, דהא מזמנא דתבע ליה יוסף, עד ההוא זמנא דאתא לגביה, לא הוה אלא זמנא זעיר, דלא אתמשכא ההוא זמנא, הה"ד וישא עיניו וירא את בנימן אחיו בן אמו, מאי בן אמו, דדיוקניה דאמיה הוה ביה, והוה דמי דיוקניה לדיוקנא דרחל, בגין כך כתיב וישא עיניו וירא את בנימן אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והא כתיב בקדמיתא **וירא יוסף אתם את בנימן**, והשתא כתיב **וישא עיניו וירא את בנימן אחיו**? מאי ראיה הכא? אלא חמא ברוחא דקודשא לבנימן, דחולקיה הוה עמהון בארעא, ובחולקיה דבנימן ויהודה תשרי שכינתא, דהא חמא ליה ליהודה ובנימן דבחולקהון הוה מקדשא, ודא הוא וירא יוסף אתם את בנימן, ליה חמא עמהון, ויוסף דהוה אחוה לא חמא עמהון בההוא חולקא, אוף הכא וישא עיניו וירא את בנימן אחיו בן אמו, מה כתיב בתריה, וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב א) משא גיא חזיון, מה לך איפה כי עלית כלך לגגות, תא חזי הא אוקמוה, בזמנא דאתחריב בי מקדשא והוו מוקדין ליה בנורא, סליקו כל אינון כהני

דף רג עמוד א

על כותליהון (נ"א גגיהון) דמקדשא, וכל מפתחין בידייהו, ואמרו עד הכא הוינא גזברין דילך, מכאן ואילך טול דילך. אבל תא חזי, גיא חזיון דא שכינתא דהות במקדשא, וכל בני עלמא מינה הוו ינקין יניקו דנבואה, דאף על גב דכל נביאין קא הוו מתנבאין מאתר אחרא, מגווה הוו ינקין נבואתהון, ועל דא אתקרי איהי גיא חזיון, חזיון, הא אוקמוה דאיהו חיזו דכל גוונין עלאין.

מה לך איפה כי עלית כלך לגגות -- דהא כד אתחרב מקדשא, שכינתא אתאת וסליקת בכל אינון אתרין דהוה מדורה בהו בקדמיתא, והות בכת על בית מדורה, ועל ישראל דאזלו בגלותא, ועל כל אינון צדיקי וחסידי דהוו תמן ואתאבידו, ומנלן, דכתיב (ירמיה לא יד) כה אמר יהו"ה קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, והא אתמר. וכדין קב"ה שאיל לה לשכינתא ואמר לה, מה לך איפה כי עלית כלך לגגות, מהו כלך, דהא כי עלית סגיא מהו כלך, לאכללא בהדה כל חילין וכל רתיכין אחרנין, דכלהו בכו עמה על חרבן בי מקדשא, ובגין כך מה לך איפה, אמרה קמיה וכי בני בגלותא ומקדשא אתוקדא, ואנא מה לי הכא.

שריאת ואמרת (ישעיה כב ב) **תשואות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה, על כן אמרתי שעו מני אמרר בבכי וגו'** והא אוקימנא דקב"ה אמר לה (ירמיה לא טו) **כה אמר יהו"ה מנעי קולך מבכי וגו'**. ותא חזי מיומא דאתחריב בי מקדשא לא הוה יומא דלא אשתכח

ביה לווטין, בגין דכד בי מקדשא הוה קיים הוו ישראל פלחין פולחנין וקרבין עלוון וקרבנין, ושכינתא שריא בבי מקדשא עלייהו, כאמא דרביעא על בנייא, והוו כל אנפין נהירין, עד דאשתכחו ברכאן לעילא ותתא, ולא הוה יומא דלא אשתכח ביה ברכאן וחדוון, והוו ישראל שראן לרחצן בארעא, וכל עלמא הוה אתזן בגינייהו.

השתא דאתחריב בי מקדשא, ושכינתא עמהון בגלותא, לית לך יומא דלא אשתכח ביה לווטין, ועלמא אתלטיא, וחדוון לא אשתכחו לעילא ותתא, וזמין קב״ה לאקמא לה לכנסת ישראל מעפרא כמה דאתמר, ולמחדי עלמא בכלא, כמה דאת אמר (ישעיה נו ז) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו׳, וכתיב (ירמיה לא ח) בבכי יבואו ובתחנונים אובילם, כמה דבקדמיתא דכתיב (איכה א ב) בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה, הכי נמי לבתר בבכי יתהדרון, דכתיב בבכי יבאו וגו׳:

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם -- רבי אלעזר אמר, הכא אית לאסתכלא, אי אינון הוו אזלי ואשתדרו, מה לן למכתב באורייתא המה וחמוריהם, אלא בגין דכתיב ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו, בגין כך והאנשים שלחו המה וחמוריהם, בגין דלא ישתארון אינון וחמוריהון כדקאמרו.

פתח ואמר (בראשית כב ג) **וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו וגו׳**, ההוא בקר דאברהם הוה נהיר לקיימא עלייהו בזכותיה, כדין זכותא דאברהם קיימא עלייהו ואזלו בשלם, ואתשזיבו מן דינא, בגין דההיא שעתא קיימא עלייהו דינא לאתפרעא מנייהו, בר דזכותא דההוא בקר דאברהם אגין עלייהו ואשתלחו מן דינא, דלא שליט עלייהו בההוא זמנא.

רבי יהודה פתח, (ש״ב כג ד) **וכאור בקר יזרח שמש,**-- דא הוא נהורא דההוא בקר דאברהם, יזרח שמש, דא הוא שמשא דיעקב, דכתיב (בראשית לב לא) ויזרח לו השמש, בקר לא עבות, דההוא בקר לא איהו עבות כל כך, אלא מנגה ממטר, נגה ממטר, איהו מטרא דאתי מסטרא דיצחק, דההוא מטרא אפיק דשא מארץ.

דבר אחר: **וכאור בקר**-- כההוא נהירו דבקר דאברהם

דף רג עמוד ב

יזרח שמש, דא הוא יעקב, דנהירו דיליה כנהירו דההוא בקר, בקר לא עבות, בגין דההוא בקר לאו איהו חשוך אלא נהיר, דהא בשעתא דאתי בקר לא שלטא דינא כלל, אלא כלא נהיר בסטרא דאברהם, מנגה ממטר, דא הוא סטרא דיוסף הצדיק, דאיהו אמטיר על ארעא, לאפקא דשאה וכל טיבו דעלמא.

אמר רבי שמעון, תא חזי בשעתא דליליא עאל ופריש גדפוי על עלמא, כמה גרדיני טהירין זמינין לנפקא ולשלטאה בעלמא, וכמה מאריהון דדינין מתערין בכמה סטרין לזנייהו ושלטי על עלמא. כיון דאתי צפרא ונהיר, כלהו מסתלקי ולא שלטי, וכל חד וחד עאל לדוכתיה, ותב לאתריה, כמה דאת אמר הבקר אור, דא בקר דאברהם, והאנשים שלחו, אלין מאריהון דדינא דהוו שלטין בליליא, המה וחמוריהם, המה אינון מאריהון דדינא דקאמרן, וחמוריהם אינון גרדיני נימוסין דאתיין מסטרא דמסאבא דלאו אינון קדישין, ולא שלטין ולא אתחזון מכי אתי צפרא, ואינון מסטרא דאינון חמרי גרדיני נימוסין דקאמרן.

דהא לית לך דרגין עלאין דלא אית בהו ימינא ושמאלא, רחמי ודינא, דרגין על דרגין, קדישין מסטרא דקדושה, ומסאבין מסטרא דמסאבא, וכלהו דרגין על דרגין אלין על אלין, ובכל אתר דבקר דאברהם אתער בעלמא, כלהו מתעברי ולא שלטי, בגין דלית לון (ז״ח קיומא) לקיימא בסטר ימינא אלא בסטר שמאלא, וקב״ה עבד יממא וליליא לאנהגא כל חד וחד לסטריה כדקא חזי ליה, זכאה חולקהון דישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי.

רבי חייא פתח ואמר, (מלאכי ג כ) **וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה** -- תא חזי זמין קב״ה לאנהרא לון לישראל, ההוא שמשא דגניז קב״ה מיומא דאתברי עלמא, (דגנז קב״ה) מקמי רשיעי דעלמא, כמה דכתיב (איוב לח טו) וימנע מרשעים אורם, וההוא נהורא גניז ליה קב״ה, דכד נפק בקדמיתא הוה נהיר מסייפי עלמא ועד סייפי עלמא, כיון דאסתכל בדריה דאנוש ובדריה דמבול ובדריה דהפלגה ובכל אינון חייביא, גניז ליה לההוא נהורא. כיון דאתא יעקב ואתדבק בההוא ממנא רברבא דעשו, ואכיש ליה בירכא דיליה והוה נכי, כדין מה כתיב (בראשית לב לב) ויזרח לו השמש, מאן שמש, ההוא שמשא דגניז, בגין דאית ביה אסותא לאתסאה ליה מארכובתיה, ולבתר אתסי בההוא שמשא, דכתיב (שם לג יח) ויבא יעקב שלם, שלם בגופיה דאתסי. ועל דא זמין קב״ה לגלאה ההוא שמשא ולאנהרא ליה לישראל, דכתיב וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה, מאי שמש צדקה, דא שמשא דיעקב דאתסי ביה, ומרפא בכנפיה, דבההוא שמשא יתסון כלהו, בגין דהא בזמנא דיקומון ישראל מעפרא כמה חגרין וכמה סומין יהון בהון, וכדין

קב״ה ינהיר לון ההוא שמשא לאתסאה בה, דכתיב ומרפא בכנפיה, וכדין יתנהיר ההוא שמשא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא, ולישראל יהא אסוותא, ועמין עעכו״ם ביה יתוקדון, אבל לישראל מה כתיב (ישעיה נח ח) אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יהו״ה יאספך.

אהדרנא למילי קדמאי, וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו׳, רבי יצחק פתח, (מיכה ה ז) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים, כטל מאת יהו״ה כרביבים עלי עשב, אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם, תא חזי בכל יומא ויומא כד נהורא סלקא, אתער חד ציפרא באילנא דגנתא דעדן, וקרי תלת זמנין, ושרביטא אזדקף. וכרוזא קרי בחיל, לכון אמרין, הורמני דבוריירי, מאן מנכון דחמי ולא חמי, דקיימי בעלמא ולא ידעי על מה קיימי, לא משגיחין ביקרא דמאריהון,

דף רד עמוד א

אורייתא קיימא קמייהו ולא משתדלי בה, טב לון דלא יברון, על מה יקומון בלא סכלתנו, ווי לון כד יתערון יומי דרע עלייהו, ויטרדון להון מעלמא. מאן אינון יומין דרע, אי סלקא דעתך דאינון יומי דסיבו, לאו הכי, דהא יומי דסיבו אי זכה בבנין ובני בנין יומי דטב אינון, מאן אינון יומין דרע, אלא אינון כמה דאתמר, דכתיב (קהלת יב א) וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה, לאו אינון יומין דסיבו.

אלא רזא דמלה, כד ברא קב״ה עלמא, ברא ליה באתוון דאורייתא, וכל את ואת עאלת קמיה, עד דאתקיימו כלהו אתוון באת בי״ת, וכל אינון אלפא ביתות דאתגלגלו אתוון, כלהו קיימי (כלהו) למברי עלמא. כיון דאתגלגלו ואתחברו תרין אתוון אלין ט״ר כחדא, סלקא טי״ת ולא אתיישבת, עד דגער בה קב״ה ואמר לה, טי״ת טי״ת על מה את סלקא ולא אתיישבת בדוכתיך, אמרה קמיה וכי עבדת לי למהוי את ברישא דטוב, דהא אורייתא פתח בי כי טוב, היך אנא מתחברא לאתיישבא באת רע. אמר לה תוב לאתריך דהא את צריך לה, דהא בר נש דאנא בעי למברי בכון, תרווייכו אתכליל כחדא ויתברי, אבל את לימינא ואיהי לשמאלא, וכדין תבו ואתיישבו דא בדא כחדא. בההיא שעתא פריש לון קב״ה וברא לון לכל חד וחד יומין ושנין ידיען, אלין לימינא ואלין לשמאלא, אלין דימינא אתקרון ימי הטוב, ואלין דשמאלא אתקרון ימי הרעה, ועל דא אמר שלמה, עד אשר לא יבאו ימי הרעה, דאלין מסחרין ליה לבר נש בחובוי דאיהו עביד, כיון דאתברון יומין דטוב ויומין דרע, כדין תבו ואתיישבו לאתכללא בהו בבר נש, ובגיני כך אמר דוד (תהלים מט ו) למה אירא בימי רע עון עקבי יסבני, ימי רע ודאי.

ורזא דא, אלין אקרון ימי רעב שנין דרעב, ואלין אקרון ימי שבע שני שבע, ורזא דמלה, דלא לאפקא מבועא דברית קדישא ביומי רעב בשנת הרעב, ובגין כך יוסף דאיהו רזא דברית, סתים מבועיה בשנת הרעב, ולא יהב ליה דוכתא לאסגאה בעלמא, ובגין דא בעי ליה לבר נש דכד שלטא שנת הרעב, דיסתים מבועא דברית קדישא דיליה, בגין דלא יהב ליה דוכתא לאסגאה בעלמא.

רבי שמעון אמר, רזא דא איהו רזא עלאה בההיא שנת הרעב, כיון דאיהי שלטא בעי לאסתמא מבועיה, בגין דאי לא סתים ליה, גרים לאמשכא רוחא לההוא ולדא מההוא סטרא, ויהיב דוכתא להההוא סטרא למפשי בעלמא, סטרא דמסאבא בסטרא דקודשא.

ותו רזא דכתיב (משלי ל כא) **תחת שלש רגזה ארץ וגו׳**, ובגין כך יוסף צדיקא רזא דברית, סליק וסתים מבועיה בשנת הרעב, דלא לאתערבא בהדה כלל ולמיהב לה דוכתא, ומאן דאפתח מבועיה בההוא זמנא, עליה כתיב (הושע ה ז) ביהו״ה בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו׳, דהא אלין אקרון בנים זרים ודאי, ביהו״ה בגדו ודאי, ובגין כך זכאה חולקהון דישראל קדישין, דלא אתחלפו דוכתא קדישא בדוכתא מסאבא. ועל דא כתיב וליוסף יולד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, דהא מההוא זמנא דשלטא שנת הרעב אסתים מבועיה וסליק מקוריה, דלא למיהב בנין לסטרא מסאבא, ולא לאחלפא דוכתא דקודשא בדוכתא דמסאבא.

ובעי בר נש לחכאה למאריה דקודשא כד ייתי וישלוט, כדכתיב (ישעיה ח יז) וחכיתי ליהו״ה המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו, זכאין אינון צדיקיא דידעין אורחוי דקב״ה, ונטרי פקודי דאורייתא למיהך בהו, דכתיב (הושע יד י) כי ישרים דרכי יהו״ה וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, וכתיב (דברים ד ד) ואתם הדבקים ביהו״ה אלהיכ״ם חיים כלכם היום,

(ד״א ל״ג וכתיב (ויקרא יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (יהו״ה), דהא קב״ה בעא לקדשא להו לישראל

דף רד עמוד ב

בכלא, ולא יהא לון בסטרא דמסאבא כלום,)

(תא חזי כד סטרא דא שלטא בעלמא, לא אצטריך ליה לבר נש לאתחזאה בשוקא קמיה, בגין דיכיל לנזקא, ואתייהיב ליה רשותא לחבלא, ותא חזי ביעקב מה כתיב, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, דלא בעי לאתחזאה קמיה).

ובגין דא קב״ה אזהר להו לישראל לאתקדשא, דכתיב והייתם קדושים כי קדוש אני, מאן אני, דא קודשא בריך הוא מלכות שמים קדישא, מלכותא אחרא דעכו״ם אקרי אחר, דכתיב (שמות לד יד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהו״ה קנא שמו. ותא חזי, אני שלטנו דעלמא דין ועלמא דאתי, וכלא ביה תליא, אחר סטרא מסאבא, אחר סטרא אחרא בסטרא מסאבא, ושולטנו דיליה בהאי עלמא, ולית ליה בעלמא דאתי כלום.

ובגין דא מאן דאתדבק בהאי אני, אית ליה חולקא בעלמא דין ובעלמא דאתי, ומאן דאתדבק בהאי אחר, אתאביד מהאי עלמא, ולית ליה חולקא בעלמא דאתי, ואית ליה חולקא בהאי עלמא במסאבו, בגין דההוא מלכו אחרא עכו״ם כמה אינון תריסין גרדינין ממנן ביה לשלטאה בהאי עלמא.

ובגיני כך, אלישע אחר דנחת ואתדבק בהאי דרגא, אתטריד מההוא עלמא דאתי, ולא אתייהיב ליה רשו למהדר בתיובתא, ואתטריד מההוא עלמא, ועל דא אקרי אחר. ובגין כך בעי בר נש לאתפרשא מכל סטרין, דלא לאסתאבא בההוא סטרא, למזכי בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ועל דא, דא ברכה ודא קללה, דא שבע ודא רעב, כלא בהפוכא דא מן דא, והא אוקימנא. ובגין כך בההוא זמנא דשנת הרעב, לית ליה לבר נש לאתחזאה בשוקא, ולא לאפתחא מבועיה לאולדא למיהב בנין לאל אחר והא אתמר.

זכאה איהו בר נש דאסתמר למיהך בארח קשוט, ולאתדבקא במאריה תדיר, דכתיב (דברים י כ) ובו תדבק, (וכתיב את יהו״ה אלהי״ך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק) ובשמו תשבע, ובו תשבע לא כתיב, אלא ובשמו, מאי תשבע, כמה דאוקימנא, למהוי מתדבק ברזא דמהימנותא.

שבעה דרגין לעילא, עלאין על כלא, רזא דשלימו דמהימנותא, ורזא דשבעה דרגין דלתתא מנייהו, דאינון חבורא חד וקשורא חד אלין באלין, למהוי כלהו חד, ובגין כך כתיב (מ״א ח סה) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, וכלא חד וקשורא חד, ועל דא כתיב ובשמו תשבע, מלעילא ומתתא. **זכאה איהו** (מאן דזכי לאתדבקא ביה בקב״ה כדקא יאות, זכאה הוא בעלמא דין ובעלמא דאתי, דקב״ה פתח ליה אוצרין טבין קדישין בשעתא דאצטריך לקבלא צלותא, כד״א) (נ״א מאן דמייחד אלין באלין עליה כתיב) (דברים כח יב) יפתח יהו״ה לך את אוצרו הטוב את השמים, אלין אוצרין דלעילא ותתא, שבעת ימים ושבעת ימים כלהו חד, דכתיב את אוצרו הטוב את השמים, אוצרו חד, ואיהו את השמים, (זכריה ד ב) שבעה ושבעה מוצקות ואינון חד.

רבי חייא ורבי יוסי הוו אזלי בארחא, אדהכי חמו חד בר נש דהוה אתי, מתעטף בעטופא דמצוה, וכלי זיינין קטורין תחותוי, אמר רבי חייא בר נש דין חד מתרין אית ביה, או זכאה שלים איהו, או לרמאה (את) בני עלמא איהו, אמר ליה רבי יוסי הא חסידי עליונין אמרו, הוי דן לכל בר נש לזכו. הא תנינן בר נש דנפיק לארחא יתכוין לתלת מלין, לדורון לקרבא לצלותא, מנלן מיעקב, דהא לתלת אלין אתכוון וזריז גרמיה, לדורון לקרבא לצלותא, והאי בר נש אזיל בארחא איהו, הא ביה עטופא דמצוה לצלותא, והא ביה כלי זיינין לקרבא, כיון דתרין אלין אית ביה, תליתאי לא למרדף אבתרה.

כד קריב לגבייהו יהבו ליה שלם ולא אתיב לון, אמר רבי חייא, הא חד מאינון

דף רה עמוד א

תרין דאתחזיין למהוי ביה לית ביה, דהא לא אתקין גרמיה לדורון, ובדורון שלמא כליל ביה, אמר רבי יוסי, דילמא איהו משתדל בצלותיה, או מרחיש תלמודיה בגין דלא יעקר ליה, אזלו כחדא ולא מליל ההוא בר נש בהדייהו. לבתר אשתמיטו רבי חייא ורבי יוסי ואשתדלו באורייתא, כיון דחמא ההוא בר נש דהוו משתדלי באורייתא, קריב לגבייהו ויהיב לון שלם, אמר לון רבותי במה חשדתון לי כד יהביתו לי שלם ולא אתיבנא לכו, אמר ליה רבי יוסי, דילמא צלותא הוית אמר או מרחיש בתלמודך, אמר לון קב״ה ידין לכו לכף זכו.

אבל אימא לכו, יומא חד הוינא אזיל בארחא אשכחנא חד בר נש ואקדימנא ליה שלם, וההוא גברא הוה לסטים, וקם עלי וצער לי, ואלמלא דאתתקפנא ביה אצטערנא, מההוא יומא נדרנא דלא לאקדמא שלם בר לבר נש זכאה אלא אי ידענא ביה בקדמיתא, בגין דיכיל לצערא לי, ויתתקף בי בחילא, בגין דאסיר לאקדמא שלם לבר נש חייבא, דכתיב (ישעיה מח כב) אין שלום אמר יהו״ה לרשעים. וההיא שעתא דחמינא לכו ויהביתו לי שלם ולא אתיבנא לכו, חשידנא לכו, בגין דלא חמינא בכו מצוה דאתחזי לבר, והוינא כמו כן מהדר תלמודאי, אבל השתא דחמינא בכו דאתון זכאין, הא ארחא מתתקנא קדמי.

פתח ואמר (תהלים עג א) **מזמור לאסף אך טוב לישראל אלהי״ם לברי לבב** -- תא חזי, קב״ה עבד ימינא ועבד שמאלא, לאנהגא עלמא, חד אקרי טוב וחד אקרי רע, ובתרין אלין אתכליל בר נש ואתקריב בכלא. וההוא רע דאיהו שמאלא אתכלילו ביה עמין עעכו״ם, ואתיהב בסטרא דלהון, בגין דאינון

ערלי לבא וערלי בשרא לאסתאבא ביה, אבל בישראל מה כתיב, אך טוב לישראל (כתיב), ואי תימא לכלהו, לאו, אלא לאינון דלא אסתאבו בהדי ההוא רע, דכתיב לברי לבב, בגין דדא טוב ודא רע, טוב לישראל בלחודייהו, ורע לעמין עעכו״ם, אך טוב לישראל, בגין לאתדבקא ביה, ובהאי אתדבקן ישראל, ברזא עלאה ברזא דמהימנותא למהוי כלא חד.

אמר רבי יוסי, זכאין אנן דלא שבשנא בך, והא קב״ה שדרך לגבן, אמר רבי יוסי, בגין דטוב הוא לישראל, ישראל אית לון חולקא בעלמא דין ובעלמא דאתי, למחמי עינא בעינא חיזו יקרא, כמה דכתיב (ישעיה נב ח) כי עין בעין יראו בשוב יהו״ה ציון:

ברוך יהו״ה לעולם אמן ואמן: